

2015

© 2015
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or by any information storage and retrieval system, without the prior written permission of the copyright owner.

Fragkidou D., Athanasia

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

<http://hdl.handle.net/11728/8726>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος

Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης

Διπλωματική Εργασία στο Πρόγραμμα

Μεταπτυχιακών Σπουδών στην Εκπαιδευτική Διοίκηση

Συμμετοχή σε Σχολικούς Αγώνες και Αποτελεσματική Διοίκηση Σχολικής Μονάδας

Φραγκίδου Δ. Αθανασία

2015

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
στην Εκπαιδευτική Διοίκηση

Συμμετοχή σε Σχολικούς Αγώνες και Αποτελεσματική
Διοίκηση Σχολικής Μονάδας

ΑΘΑΝΑΣΙΑ Δ. ΦΡΑΓΚΙΔΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ : Δρ. Κατερίνα Κωνσταντινίδη-Βλαδιμήρου

Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος

Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης

.....
Αθανασία Δ. Φραγκίδου
Φιλολόγος

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Ευχαριστίες & Διευκρινίσεις

Ως ελάχιστη ένδειξη ευγνωμοσύνης, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την καθηγήτριά μου Δρ. Κωνσταντινίδη Κατερίνα, Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Νεάπολις Πάφου, για την ευκαιρία που μου έδωσε να εμπλακώ ερευνητικά με την Εκπαιδευτική Διοίκηση και τη σχέση που μπορεί να έχει με τους Αγώνες Λόγου. Την ευχαριστώ για την υπομονή που επέδειξε κατά τη διάρκεια της συνεργασίας μας και για το άψογο και πάνω από όλα ανθρώπινο και ηθικό της πνεύμα.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου και πρώην Περιφερειακό Διευθυντή Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης Κεντρικής Μακεδονίας κ. Καρατάσιο Γεώργιο για την ευκαιρία που μου έδωσε να εμπλακώ με το μεταπτυχιακό πρόγραμμα, για τη βοήθειά του στην οργάνωση των σπουδών και τη συμπαράσταση και τη βοήθειά του κατά τη διάρκεια όλης της εκπαίδευσης και σε όποιο πρόβλημα προέκυψε.

Ευχαριστώ τον Βασίλη Στεφανίδη, Υπεύθυνο Πληροφορικής και Νέων Τεχνολογιών Ν. Χαλκιδικής, για τη βοήθειά του στη στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων και τη χρήση λογισμικών, τα οποία είναι μακριά από τη δική μου γνώση και ειδικότητα.

Τέλος θέλω να ευχαριστήσω ολόκληρη την οικογένειά μου για την υπομονή τους.

*το αφιερώνω
στον Βασίλη, την Τζίνα και τον Κυριάκο*

Συμμετοχή σε Σχολικούς Αγώνες και Αποτελεσματική Διοίκηση Σχολικής Μονάδας

Περίληψη

Η συγκεκριμένη εργασία γίνεται με σκοπό να εξετάσει πώς η συμμετοχή σε σχολικούς μαθητικούς αγώνες μπορεί να συμβάλει στην αποτελεσματικότερη διοίκηση της σχολικής μονάδας. Σε πρακτικό επίπεδο η εργασία βασίζεται στην εμπειρία της διοργάνωσης των ρητορικών αγώνων, ως καινοτόμου προσέγγισης και «καλής πρακτικής», που αποτελεί σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης συνεργατικού κλίματος στη σχολική μονάδα.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαιδευτική διοίκηση, αποδοτική διοίκηση, σχολικοί αγώνες, ρητορικοί αγώνες

Partitipation in School Student Contests and Effective School Administration

Abstract

The aim of this study is to examine how participation in school student contests can contribute to the effective administration of the school. At a practical level, this project is based on an empirical organisation of rhetoric speech contests as an innovative approach and good practice which has a significant role to play in the development of a collaborative school climate in the school community.

Keywords: Educational administration; efficient; administration; student contests; rhetoric speech contests.

Εικόνες

<i>Εικόνα 1: Σχολικοί διαγωνισμοί</i>	21
<i>Εικόνα 2: Μαθητές κατά τη διάρκεια συμμετοχής τους σε αγώνες λόγου</i>	24
<i>Εικόνα 3: Η διοίκηση πρέπει να ενθαρρύνει και να δίνει αξία και όραμα στη συμμετοχή των μαθητών σε σχολικούς διαγωνισμούς</i>	32
<i>Εικόνα 4: Συνεργασία, Επικοινωνία, Συμμετοχικότητα, Ομαδικό Πνεύμα: οι στόχοι ενός Μαθητικού Διαγωνισμού</i>	34
<i>Εικόνα 5: Η ρητορική τέχνη είναι μια πολυσύνθετη τεχνική σπουδή</i>	36
<i>Εικόνα 6: Ερωτηματολόγιο που μοιράστηκε στους μαθητές</i>	51
<i>Εικόνα 7: Απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο των μαθητών χωρίς διακρίσεις</i>	56
<i>Εικόνα 8: Απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο των μαθητών με διακρίσεις</i>	58
<i>Εικόνα 9: Απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο των εκπαιδευτικών</i>	60
<i>Εικόνα 10: Απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο των Διευθυντών</i>	61

Πίνακες

<i>Πίνακας 1</i> : Απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο των μαθητών χωρίς διακρίσεις	56
<i>Πίνακας 2</i> : Απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο των μαθητών με διακρίσεις	57
<i>Πίνακας 3</i> : Απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο των Εκπαιδευτικών	59
<i>Πίνακας 4</i> : Απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο των Διευθυντών	61

Περιεχόμενα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	21
1.1 Εισαγωγή	21
1.2 Σκοπός της Διπλωματικής Εργασίας	23
1.3 Ερευνητικά ερωτήματα	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	28
2.1 Εξέταση του προβλήματος μέσα από αναδρομή στη βιβλιογραφία	28
2.2 Τι είναι η ρητορική τέχνη.....	35
2.3 Σύγχρονη ρητορική	37
2.4 Οι ρητορικοί λόγοι στην Ελληνική πραγματικότητα	37
2.5 Οι ρητορικοί αγώνες στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	39
2.6 Οφέλη που απορρέουν από τη διαδικασία των ρητορικών αγώνων για το σύνολο της σχολικής μονάδας.....	40
2.7 Εξάσκηση στους ανοιχτούς ορίζοντες	41
2.8 Το debate έκανε τους μαθητές καλύτερους στο εξωτερικό.....	42
2.9 Οφέλη για τους μαθητές μέσα στην τάξη αλλά και έξω από αυτήν	43
2.10 Οφέλη για τους εκπαιδευτικούς	45
2.11 Οφέλη για την καλύτερη διοίκηση της σχολικής μονάδας.....	46
2.12 Στοιχεία των ρητορικών αγώνων	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	48
3.1 Μεθοδολογία έρευνας και Ερευνητικά εργαλεία	48
3.2 Περιγραφή των ερωτηματολογίων	51
3.3 Ερωτηματολόγιο προς τους μαθητές χωρίς διακρίσεις	52
3.4 Ερωτηματολόγιο προς τους μαθητές με διακρίσεις.....	52
3.5 Ερωτηματολόγιο προς Εκπαιδευτικούς	53
3.6 Ερωτηματολόγιο προς Διευθυντές.....	54
3.7 Πειραματικά Αποτελέσματα	55
3.8 Σχολιασμός πινάκων και διαγραμμάτων.....	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	64
4.1 Συμπεράσματα και μελλοντική έρευνα	64
4.2 Περιορισμοί έρευνας	67
Αναφορές.....	68
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - ΤΑ ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΑΓΩΝΙΣΜΑΤΑ	70

1.	ΔΙΠΤΟΙ ΛΟΓΟΙ	70
2.	ΑΥΘΟΡΜΗΤΟΣ ΛΟΓΟΣ	76
3.	ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ	78
4.	ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ.....	79

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Στο κεφάλαιο αυτό κάνουμε μια εισαγωγή της ερευνητικής μας εργασίας, παραθέτουμε τη μεθοδολογία της έρευνά μας, καθώς και τα εργαλεία που θα χρησιμοποιήσουμε και τέλος παραθέτουμε τα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία πρόκειται να απαντήσουμε στο τέλος.

1.1 Εισαγωγή

Η συγκεκριμένη εργασία γίνεται με σκοπό να εξετάσει πώς η συμμετοχή σε σχολικούς μαθητικούς αγώνες μπορεί να συμβάλει στην αποτελεσματικότερη διοίκηση της σχολικής μονάδας. Σε πρακτικό επίπεδο η εργασία βασίζεται στην εμπειρία της διοργάνωσης των ρητορικών αγώνων, ως καινοτόμου προσέγγισης και «καλής πρακτικής», που αποτελεί σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης συνεργατικού κλίματος στη σχολική μονάδα.

Εικόνα 1: Σχολικοί διαγωνισμοί

Στις σύγχρονες εκπαιδευτικές μονάδες ο Διευθυντής, εκτός από τις βασικές γνώσεις διοίκησης, απαιτείται να έχει επιπλέον γνώσεις καλής οργάνωσης του παιδαγωγικού έργου. Δεν πρέπει να είναι προσκολλημένος σε μια στενή γραφειοκρατική αντίληψη και σε αφ' υψηλού και εξ αποστάσεως άσκηση εξουσίας. Αντίθετα, πρέπει να

επιδιωχθεί από το μέρος του η δημιουργία γνήσιων ανθρώπινων σχέσεων, μακριά από διαφόρων ειδών διαμάχες που δημιουργούνται στη σχολική μονάδα και να έχει ως στόχο την αποκατάσταση κλίματος ηρεμίας για όλους τους συμμετέχοντες στην εκπαιδευτική διαδικασία: μαθητές, γονείς, εκπαιδευτικούς. Ένας από τους τρόπους με τον οποίο μπορεί ο διευθυντής να στρέψει τη σχολική κοινότητα σε κάποιον υψηλό στόχο με έντονο εκπαιδευτικό χαρακτήρα είναι οι σχολικοί αγώνες.

Σχολικοί αγώνες είναι διαδικασίες μέσα από τις οποίες οι μαθητές διαγωνίζονται ατομικά ή ομαδικά με σκοπό την ηθική ανταμοιβή. Από τέτοιες διαδικασίες οι μαθητές κερδίζουν πολλαπλά. Αποκτούν γνώσεις οι οποίες τους εξασφαλίζουν την πνευματική τους καλλιέργεια και αποκτούν ηθικές αξίες που μπορούν να διαμορφώσουν έναν ακέραιο χαρακτήρα. Επίσης αποκτούν κοινωνικές αρχές οι οποίες μπορούν να εξασφαλίσουν την αξιοπρεπή ενσωμάτωσή τους σε κοινωνικές ομάδες σήμερα και στην κοινωνία αργότερα. Τέλος μπορούν να αποκτήσουν ψυχική και αισθητική καλλιέργεια που θα τους βοηθήσει στην συναισθηματική τους ισορροπία.

Το σύγχρονο σχολείο έχει, ή θα έπρεπε να έχει, ως στόχο τη διαμόρφωση μαθητών-ενεργών πολιτών «υποψιασμένων» για ό,τι συμβαίνει γύρω τους. Θεωρείται πλέον αναγκαία η ικανότητα επεξεργασίας των παντοειδών πληροφοριών που δέχονται και η κριτική τοποθέτηση απέναντί τους. Ακόμη, η αποτελεσματική επικοινωνία, τόσο σε επίπεδο κριτικής σκέψης όσο και σε επίπεδο συναισθηματικής έκφρασης, κρίνεται απαραίτητη για την ψυχοσωματική ισορροπία. Και βέβαια, ο προφορικός λόγος, σε μια γενιά μαθητών που επικοινωνούν μεταξύ τους κυρίως μέσω γραπτών μηνυμάτων, έχει χάσει τη σημασία του, περιορίζοντας την ικανότητα του αληθινού «διαλέγεσθαι». Η καλλιέργεια της ρητορικής τέχνης μπορεί να συμβάλει θετικά σε όλα τα παραπάνω.

Η διοργάνωση των αγωνισμάτων του ρητορικού λόγου αποσκοπεί ακριβώς στην προώθηση και την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης των μαθητών, δίνοντας στους μαθητές την ευκαιρία να διαγωνιστούν μέσα σε ένα αυστηρά καθορισμένο πλαίσιο κανόνων. Οι κανόνες αυτοί επιτρέπουν στους μαθητές να αναπτύξουν τις ικανότητές τους στη λογική διάρθρωση των επιχειρημάτων, την πειθαρχημένη συνεργασία με

τους συμπαίκτες τους και την καλοπροαίρετη κριτική των θέσεων της αντίπαλης ομάδας. Μέσω της συμμετοχής τους στα ομαδικά και ατομικά ρητορικά αγωνίσματα, έχουν την ευκαιρία να αξιοποιήσουν τις επικοινωνιακές και γλωσσικές δεξιότητές τους, να αναπτύξουν γόνιμο διάλογο και να αρθρώσουν σαφή και τεκμηριωμένο λόγο.

1.2 Σκοπός της Διπλωματικής Εργασίας

Η εργασία αυτή αποσκοπεί στο να αναδείξει τον τρόπο με τον οποίο γίνεται καλύτερη και αποτελεσματικότερη η διοίκηση της σχολικής μονάδας μέσα από τη συμμετοχή εκπαιδευτικών και μαθητών σε σχολικούς αγώνες. Θα αναπτύξουμε τους λόγους για τους οποίους η παρότρυνση συμμετοχής της σχολικής κοινότητας σε σχολικούς αγώνες (διαγωνισμούς, συνέδρια) συντελεί στην ανάπτυξη της σχολικής κοινότητας και πώς όλη αυτή η διαδικασία μπορεί να διοργανωθεί αλλά και να βοηθήσει τη Διεύθυνση της σχολικής μονάδας.

Η ανάγκη έρευνας του συγκεκριμένου θέματος προέκυψε από το γεγονός της πολύχρονης ενασχόλησής μου με το θέμα από την πλευρά του κριτή και οργανωτή. Οι εμπειρίες ήταν πολλές, καλές και πολύ χρήσιμες. Η ωφέλεια της σχολικής κοινότητας ήταν πάντα εμφανής, αλλά όχι καταγεγραμμένη ερευνητικά. Η έρευνα που έγινε τελικά κατέδειξε τα θετικά αποτελέσματα. Επίσης ανέδειξε την ωφέλεια από την πλευρά της διοίκησης της σχολικής μονάδας που ήταν και το ζητούμενο της συγκεκριμένης εργασίας

Εικόνα 2: Μαθητές κατά τη διάρκεια συμμετοχής τους σε αγώνες λόγου

Υπάρχουν διαφόρων ειδών Σχολικοί Αγώνες. Η διαφορετικότητά τους σχετίζεται με τα διάφορα επιστημονικά πεδία και τις αθλητικές δραστηριότητες και κάθε σχολική μονάδα συμμετέχει σε όσους έχουν άμεση σχέση με τις εμπειρίες και τις δραστηριότητες των μελών της. Ενδεικτικά αναφέρουμε κάποια είδη σχολικών αγώνων που αφορούν τον αθλητισμό, όπως μπάσκετ, ποδοσφαίρου, βόλεϊ, χάντμπολ, κολύμβησης, στίβου και άλλα που σχετίζονται με επιστήμες, όπως πληροφορικής, μαθηματικών, βιολογίας, φυσικής, χημείας, φιλοσοφίας και οικονομίας. Επίσης διενεργούνται αγώνες που σχετίζονται με παιχνίδια σκέψης και στρατηγικής, όπως stratego, σκάκι και αγώνες που σχετίζονται με τέχνη και πολιτισμό, όπως αγώνες ρητορικού λόγου, θεάτρου, χορωδίας, ορχήστρας, κινηματογράφου, ποίησης, πεζογραφίας, forensics (ρητορικού λόγου στην αγγλική γλώσσα).

Στη συγκεκριμένη εργασία θα επικεντρώσουμε το ενδιαφέρον μας στους αγώνες ρητορικού λόγου, οι οποίοι συμβάλλουν πρωτίστως στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και πολυπρισματικής οπτικής των πραγμάτων από την πλευρά των μαθητών.. Παρ' όλο που η αντιλογία και η «ρητορεία» των εφήβων μερικές φορές συγχέεται με την ανούσια ανταλλαγή λεκτικών διαξιφισμών, με την εριστικότητα και την αυθάδεια, ωστόσο, η συγκροτημένη και ευπρεπής ανταλλαγή απόψεων, η αντιπαράθεση επιχειρημάτων υπέρ και εναντίον μιας δεδομένης θέσης, αξίες που

καλλιεργούνται κατά κόρον σε όλη την προετοιμασία και τη διαδικασία του διαγωνισμού των ρητορικών αγώνων, συνεισφέρει αποφασιστικά στη σφαιρικότερη αντιμετώπιση και τελικά στην πληρέστερη κατανόηση ενός θέματος. Παράλληλα φέρνει τους συνδιαλεγόμενους πιο κοντά μεταξύ τους, παρέχοντάς τους έναν κοινό χώρο επικοινωνίας στο επίπεδο του λόγου, μακριά από στείρες προκαταλήψεις και φανατισμούς.

Στην Αθήνα της κλασικής αρχαιότητας ο Σωκράτης, «ο οίστρος της πόλεως», η «αλογόμυγα» δηλαδή που δεν άφηνε τους συμπολίτες της να εφησυχάσουν, αλλά τους οδηγούσε διαρκώς προς τη συζήτηση και την κριτική προσέγγιση των ζητημάτων, αποτέλεσε αιώνιο πρότυπο και σύμβολο γόνιμου «πνεύματος αντιλογίας». Όμως εναλλακτικές μορφές οντολογικής σκέψης με το σχήμα θέσης – αντίθεσης ή λόγου - αντίλογου βρίσκουμε στα έργα και άλλων μεγάλων πνευματικών μορφών της αρχαιότητας, όπως ο τραγικός ποιητής Ευριπίδης και ο ιστορικός Θουκυδίδης. Ίσως δε θα ήταν καταχρηστικό να πούμε ότι η αντιλογία αποτελεί ένα από τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά του ελληνικού πολιτισμού που, μεταξύ άλλων αξιών, γέννησε τη δημοκρατία.

Σύμφωνα με το Έγγραφο του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού με στοιχεία 162550/Γ2/21-12-2012, η αξία του θεσμού είναι ιδιαίτερα σημαντική για τους μαθητές και συμβάλλει στην καλλιέργεια των διανοητικών τους ικανοτήτων, στον εμπλουτισμό των γνώσεών τους και στην απόκτηση ευχέρειας και ετοιμότητας στον προφορικό λόγο, ιδιαίτερα ενώπιον ακροατηρίου.

Βασικός στόχος των αγώνων επιχειρηματολογίας είναι η καλλιέργεια της σκέψης και η επαφή των μαθητών με θέματα επίκαιρα και πρωτότυπα που, ενώ δε διδάσκονται στο σχολείο σε ειδικό και συγκεκριμένο μάθημα - βέβαια το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας είναι πλησιέστερο στη θεματολογία αυτή - βρίσκονται διάχυτα σε όλο το εύρος της διδακτέας ύλης και είναι ευρύτερα γνωστά από τον Τύπο και τα ΜΜΕ. Οι μαθητές εξασκούνται στο να σκέφτονται λογικά, ώστε να είναι ικανοί να καθορίσουν με ακρίβεια τα κεντρικά σημεία του θέματος που θα τους

δοθεί, να παρουσιάσουν τις απόψεις τους με πειστικά επιχειρήματα και να μπορούν με ετοιμότητα να ανταπαντήσουν σε ερωτήσεις.

Οι αγώνες επιχειρηματολογίας-αντιλογίας συμβάλλουν στην αξιοποίηση των γνώσεων που οι μαθητές έχουν αποκομίσει από τη διδασκαλία των κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών στο σχολείο. Η επαφή των μαθητών με σοβαρά ζητήματα γενικότερου ενδιαφέροντος έχει ως συνέπεια την προετοιμασία τους για τον μελλοντικό τους ρόλο ως σκεπτόμενων πολιτών της δημοκρατικής πολιτείας. Επιπλέον, τους προσφέρεται η δυνατότητα να αναπτύξουν μια διαφορετικού είδους συνεργασία και σχέση με τους καθηγητές και τους συμμαθητές τους και να εισαχθούν στο πνεύμα της υγιούς διασχολικής άμιλλας με κύριο κριτήριο την ομαδική εργασία.

1.3 Ερευνητικά ερωτήματα

Στην παρούσα εργασία εξετάζουμε τη συμβολή των μαθητικών αγώνων στην αποτελεσματική διοίκηση της σχολικής κοινότητας. Εξηγούμε πώς οι μαθητικοί αγώνες μπορούν να βοηθήσουν τη διεύθυνση της σχολικής μονάδας, ώστε να γίνει πιο παραγωγική και πιο αποτελεσματική απέναντι στις σύγχρονες απαιτήσεις της κοινωνίας.

Οι Ρητορικοί Αγώνες αποτελούν μία βασική καινοτόμο δράση στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Τα κύρια χαρακτηριστικά των Καινοτόμων Προγραμμάτων είναι η έμφαση στις ομαδοσυνεργατικές και βιωματικές προσεγγίσεις, η οικοδόμηση γνώσεων και η ανάπτυξη των μεταγνωστικών δεξιοτήτων των μαθητών.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι, στο πλαίσιο της συγκεκριμένης εργασίας, οι εσωτερικές αξιολογήσεις και οι ερευνητικές μελέτες που έγιναν καταδεικνύουν ότι οι Ρητορικοί Αγώνες συντελούν καθοριστικά στην ανάπτυξη δεξιοτήτων, όπως η δημιουργικότητα, η φαντασία, η κριτική σκέψη, η συνεργασία και η επικοινωνία. Παράλληλα ενδυναμώνουν την εκπαιδευτική και μαθητική κοινότητα και ανοίγουν το σχολείο προς την κοινωνία.

Οι ομάδες που έλαβαν μέρος στην έρευνα είναι: οι διευθυντές/τριες των σχολικών μονάδων του δείγματος, οι εκπαιδευτικοί, μαθητές/τριες γυμνασίου και λυκείου καθώς και απόφοιτοι.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που θέσαμε είναι τα εξής :

1. Κατά πόσο ωφελήθηκαν οι μαθητές που συμμετείχαν σε τέτοιους αγώνες;
2. Κατά πόσο ωφελήθηκαν οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχα ;
3. Κατά πόσο ωφελήθηκαν οι διευθυντές της σχολικής μονάδας;
4. Τελικά πόσο ωφελείται η ίδια η σχολική μονάδα από τη συμμετοχή της εκπαιδευτικής κοινότητας στους αγώνες λόγου;

Στα ερωτήματα αυτά απάντησαν οι ίδιοι οι συμμετέχοντες και έδωσαν σημαντικές πληροφορίες οι οποίες αξιολογήθηκαν στα πλαίσια της συγκεκριμένης εργασίας και προέκυψαν πολύτιμα συμπεράσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Στο παρών κεφάλαιο, κάνουμε μια καταγραφή των βιβλιογραφικών αναφορών που σχετίζονται με το θέμα της συμμετοχής στους σχολικούς αγώνες και τα πιθανά οφέλη από αυτή τη συμμετοχή. Επίσης γίνεται εκτενής αναφορά στους ρητορικούς αγώνες.

2.1 Εξέταση του προβλήματος μέσα από αναδρομή στη βιβλιογραφία

Κάθε σχολείο αποτελεί ένα ίδρυμα, το οποίο έχει συγκεκριμένη οργανωτική και λειτουργική δομή με σαφή διάταξη διαδικασιών, γεγονότων και υποκειμένων. Τα σχολεία είναι υποχρεωμένα να ακολουθούν τους κοινωνικούς κανόνες που υπαγορεύονται από την ισχύουσα νομοθεσία, την οποία οι εμπλεκόμενοι στην εκπαιδευτική διαδικασία συχνά ερμηνεύουν και προσαρμόζουν στις δικές τους ανάγκες. Οι διαδικασίες που αφορούν τη διοίκηση του σχολείου, τις σχέσεις και τη συνεργασία μεταξύ των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας, καθώς και τη διδασκαλία και τη μάθηση, δημιουργούν δυναμικές που αναπτύσσονται σε κάθε σχολική μονάδα και διαμορφώνουν την ανάπτυξη της ρητορικής του λόγου. Η ρητορική του λόγου μπορεί να αναπτυχθεί σε ένα θετικό σχολικό κλίμα και μια θετική σχολική κουλτούρα. Έτσι καλλιεργείται η δημιουργικότητα, η επικοινωνία και η αυτοπεποίθηση. Τα θέματα αυτά συζητούνται στις επόμενες παραγράφους.

Σχολικό κλίμα

Ως σχολικό κλίμα θεωρείται η γενικότερη ατμόσφαιρα που επικρατεί στον σχολικό χώρο, η αρμονική ή όχι συνύπαρξη και συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων στην εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς και η δυνατότητα ή όχι στην ελευθερία έκφρασης γνώμης. Το σχολικό κλίμα, δηλαδή, δεν είναι στατικό, αλλά αλλάζει δυναμικά.

Το σχολικό κλίμα συνδέεται με τη σχολική κουλτούρα. Ως σχολική κουλτούρα έχει οριστεί η «κουλτούρα που προσδίδει στον οργανισμό την αίσθηση της ταυτότητας, ενισχύει το αίσθημα αφοσίωσης προς αυτόν, ενδυναμώνει τη σταθερότητα του συστήματος και καθορίζει τη συμπεριφορά και τη στάση των μελών του» (Καρατάσιος & Καραμήτρου, 2008).

Σχολική Κουλτούρα

Η σχολική κουλτούρα, αφορά την εικόνα που δίνει το σχολείο στην ευρύτερη κοινωνία, και συνίσταται από τους κανόνες συμπεριφοράς, τις αξίες, τα σύμβολα, τις παραδοχές που διέπουν τη λειτουργία της σχολικής μονάδας και τη διακρίνουν από όλες τις άλλες σχολικές μονάδες. Το «παραπρόγραμμα» (Μαρμαρινός, 2000) υπάρχει παράλληλα με το επίσημο Αναλυτικό Πρόγραμμα και επηρεάζει καθοριστικά το σχολικό κλίμα και το κλίμα της τάξης. Το παραπρόγραμμα ή κρυφό αναλυτικό πρόγραμμα ή λανθάνον ή ανεπίσημο (όπως απαντάται στη βιβλιογραφία) αναφέρεται σε όλες τις ανεπίσημες επιδράσεις, διδακτικές και μη, που συμβαίνουν στο χώρο της τάξης και γενικότερα της σχολικής μονάδας. Αφορά, αναλυτικότερα όλες τις γνώσεις, τις αξίες, τις στάσεις, τις νόρμες και τις πεποιθήσεις που αποκτούν οι μαθητές στα σχολεία κατά τη διάρκεια μιας εκπαιδευτικής διαδικασίας, μαθησιακής αλλά και εξωδιδακτικής. Πρόκειται για όρο που έχει καθιερωθεί από τον Jackson P.(1968).

Οι όψεις του παραπρογράμματος συντελούν στη δημιουργία μιας ξεχωριστής δυναμικής σε κάθε σχολείο. Το σχολικό κλίμα είναι διαφορετικό σε κάθε σχολική μονάδα, αλλά μπορεί να είναι διαφορετικό στο ίδιο σχολείο σε διαφορετικές χρονικές περιόδους. Η σχολική κουλτούρα μπορεί να επιφέρει τροποποιητικές αλλαγές στη συμπεριφορά των μελών της εκπαιδευτικής μονάδας, αλλά και η ίδια να διαμορφωθεί και να αλλάξει ανάλογα με τις απόψεις, τις στάσεις και τις συμπεριφορές των συμμετεχόντων στη σχολική κοινότητα. Η συμμετοχή μιας σχολικής μονάδας σε ποικίλους διαγωνισμούς και συνέδρια αποτελεί σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης συνεργατικού σχολικού κλίματος. Η εμπλοκή των εκπαιδευτικών και των μαθητών σε τέτοιου είδους συλλογικές διαδικασίες προωθεί τη συνεργατική μάθηση, αλλάζει τις στάσεις και τις συμπεριφορές των μελών της εκπαιδευτικής μονάδας και επηρεάζει καθοριστικά τη σχολική κουλτούρα.

Η μάθηση

Η μάθηση, που αποτελεί πρωταρχικό στόχο στην εκπαιδευτική διαδικασία, δε μεταδίδεται παθητικά, αλλά επιτυγχάνεται με την ενεργή συμμετοχή των μαθητών. Η μάθηση οικοδομείται μέσω αυθεντικών καθηκόντων και επιτυγχάνεται μέσω της συνεργασίας και της αλληλεπίδρασης μεταξύ των ανθρώπων. Προϋποθέτει τη

σύνδεση θεωρίας και πράξης και την εφαρμογή της νέας γνώσης για την επίλυση προβλημάτων. Η μάθηση αντανακλά τον τρόπο με τον οποίο η γνώση θα είναι χρήσιμη στην πραγματική ζωή. Η γνώση πρέπει να τοποθετείται και να μαθαίνεται σε αυθεντικά περιβάλλοντα (Tennant, 1997). Με τον όρο αυθεντικά περιβάλλοντα εννοούμε περιβάλλοντα στα οποία η γνώση μεταδίδεται και προσλαμβάνεται μέσα σε εμπειρικές συνθήκες. Όπως για παράδειγμα ένα Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης το οποίο εδρεύει σε καθαρά αγροτική περιοχή και το οποίο μπορεί να φιλοξενήσει εκπαιδευόμενους επάνω σε θέματα μελισσοκομίας ή σε θέματα παραγωγής μούστου.

Η αλληλεπίδραση ατόμου και κοινωνικού περιβάλλοντος δε διευκολύνει μόνο τη μάθηση αλλά και τη δημιουργεί. Το κοινωνικό περιβάλλον επηρεάζει τη μάθηση και συνοικοδομεί τη γνώση σε αυθεντικά περιβάλλοντα (Shunk, 1981). Σημαντικοί παράγοντες είναι η συνεργασία, η αλληλεπίδραση και η επικοινωνία.

Οι εκπαιδευτικοί προτρέπουν τους μαθητές τους για συμμετοχή σε σχολικούς αγώνες, με κύριο σκοπό την εκδήλωση των ιδιαίτερων δυνατοτήτων των μαθητών και την προώθηση της κοινωνικότητας, της συνεργασίας και της συναδελφικότητας. Οι σχολικοί αγώνες μπορούν να συμβάλουν, ανάμεσα σε άλλα, στην ανάπτυξη κριτικού και καλλιτεχνικού πνεύματος. Μπορούν όμως να συμβάλουν και σε καλύτερη και αποτελεσματικότερη διοίκηση της σχολικής μονάδας.

Οι Λεμονή και Κολεζάκης (2013) αναφέρουν ότι ο διευθυντής πρέπει να διαμορφώνει κατάλληλο κλίμα και να λειτουργεί ως συντονιστής και εμπνευστής του συλλόγου διδασκόντων. Χαρακτηριστικό ενός σύγχρονου αποτελεσματικού σχολείου είναι η συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων επάνω σε θέματα που αφορούν το σχολείο, παράλληλα με τη διδασκαλία. Άρα ο οργανισμός που αντιπροσωπεύει η σχολική μονάδα έχει πολύπλευρες δραστηριότητες και απαιτεί ανθρώπους με ικανότητες. Πρέπει ο άνθρωπος που διευθύνει να μπορεί να παίρνει αποφάσεις, παράλληλα με την ικανότητα στην παιδαγωγική καθοδήγηση. Υπάρχουν λειτουργικά θέματα, θέματα συνεργασίας με γονείς, τοπικούς φορείς. Επίσης χρειάζεται προγραμματισμός διαφόρων δράσεων, όπως εκδηλώσεις, συμμετοχές σε διαγωνισμούς και αγώνες. Σημαντικός όμως παράγοντας κατά τη λήψη και την εκτέλεση αποφάσεων είναι το

άτομο που κατέχει «ηγετική» θέση εμφανή στην όλη διαδικασία και τα στοιχεία της προσωπικότητάς του: δημιουργική σκέψη, κριτική ικανότητα, ευελιξία καθώς και συγκεκριμένες δεξιότητες.

Η Δημιουργικότητα

Ο Robinson (1999) δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στο εκπαιδευτικό σύστημα που γαλουχεί -αντί να υπονομεύει- τη δημιουργικότητα. Η δημιουργικότητα δεν είναι μια αποκλειστικά ατομική διαδικασία. Κατά τον συγγραφέα, η δημιουργικότητα αντλείται πάντοτε από τις ιδέες και τα επιτεύγματα των άλλων ανθρώπων: από τα βιβλία, τις θεωρίες, τα ποιήματα, τη μουσική, την αρχιτεκτονική, το σχεδιασμό, που σηματοδοτούν τις δημιουργικές διαδρομές των ανθρώπων. Συνεπώς, η επαφή με διάφορους τρόπους με την ικανότητα και τη δημιουργικότητα άλλων ανθρώπων οδηγεί τον καθένα μας στην καλλιέργεια της δικής του δημιουργικότητας. Σ' αυτό το σημείο φαίνεται η αξία των αγώνων και των διαγωνισμών. Οι άνθρωποι μέσα από τέτοιες διαδικασίες δοκιμάζουν τις ικανότητές τους και αλληλεπιδρούν με αποτέλεσμα να γίνονται όλοι καλύτεροι. Ο συγγραφέας επίσης υποστηρίζει ότι η πρωτοτυπία είναι απαραίτητη σε κάθε δημιουργική εργασία. Οι σχολικοί αγώνες πάντα περικλείουν και την έννοια της καινοτομίας και της πρωτοτυπίας.

Στόχος των αγώνων είναι να αναπτυχθούν οι μοναδικές ικανότητες όλων των μαθητών καθώς και να παράσχουν μια βάση πάνω στην οποία μπορούν να οικοδομήσουν τη ζωή τους. Όλοι οι νέοι άνθρωποι έχουν διαφορετικές ικανότητες και δεξιότητες. Έχουν διαφορετικό παρελθόν και διαφορετικό μέλλον. Ένας από τους ρόλους της εκπαίδευσης είναι να τους βοηθήσει να βρουν το μέλλον τους και να κατανοήσουν το παρελθόν τους. Αυτό ξεκινά βοηθώντας τους να ανακαλύψουν τις δικές τους δυνάμεις, τα πάθη και τις ευαισθησίες τους. Οι νέοι περνούν το μεγαλύτερο μέρος της εύπλαστης και ευαίσθητης ηλικίας τους στο σχολείο. Οι ανάγκες δεν είναι μόνο ακαδημαϊκές. Είναι κοινωνικές, πνευματικές και συναισθηματικές. Όλοι οι νέοι χρειάζονται μια εκπαίδευση που να τους βοηθά να βρουν νόημα για τον εαυτό τους και για τη ζωή τους, εκπαίδευση που καλλιεργεί την ελευθερία του λόγου.

Ο Ελευθεράκης (2008) συνδέει τις δραστηριότητες των μαθητικών κοινοτήτων με τους μαθητικούς αγώνες και τους θεωρεί ισάξιους με άλλες σημαντικές, όπως αναφέρει, δραστηριότητες, όπως η πραγματοποίηση κοινωνικών εκδηλώσεων. Ο μαθητής όταν συμμετέχει σε μαθητικές δραστηριότητες μέσω των μαθητικών κοινοτήτων κοινωνικοποιείται πολιτικά και έρχεται σε επαφή με τις αρχές και ο πνεύμα της δημοκρατίας. Η ισότιμη συμμετοχή στη μαθητικές διαδικασίες δίνει τη δυνατότητα στο μαθητή να αποφασίζει ο ίδιος για τον εαυτό του. Με αυτόν τον τρόπο αποκτά δημοκρατική συνείδηση και προετοιμάζεται για τον ρόλο του ως ενεργητικού πολίτη. Βιώνει έννοιες όπως η μαθητική αυτοδιοίκηση, η πραγματοποίηση κοινών εκδηλώσεων, η διοργάνωση μαθητικών αγώνων και η διεξαγωγή πολιτιστικών εκδηλώσεων, οι επιστημονικές διαλέξεις, συζητήσεις, ποιητικές ή μουσικές βραδιές, συναυλίες, εκθέσεις και το θέατρο.

Εικόνα 3: Η διοίκηση πρέπει να ενθαρρύνει και να δίνει αξία και όραμα στη συμμετοχή των μαθητών σε σχολικούς διαγωνισμούς

Η Επικοινωνία και η Αυτοπεποίθηση

Ο Πολυχρονίδης (2014) υποστηρίζει ένθερμα αγώνες, όπως αυτοί της επιχειρηματολογίας, αφού τη συνδέει με την ιστορία των Ελλήνων και μάλιστα των Αρχαίων. Όπως χαρακτηριστικά λέει: «Η τέχνη του ευ λέγειν και της πειστικής επιχειρηματολογίας αναβιώνει αργά αλλά σταθερά στη σημερινή Ελλάδα, έπειτα από πολλούς αιώνες από τη γέννηση και την ανάπτυξή της στην Αρχαία Ελλάδα. Η έντεχνη προφορική επικοινωνία, το κυρίαρχο και, μέχρι την εφεύρεση της

τυπογραφίας, μοναδικό εργαλείο αποτελεσματικής μαζικής επικοινωνίας, υπήρξε βασικό συστατικό της κλασικής παιδείας». Στη συνέχεια μιλάει για αναβίωση της ιστορίας μας μέσα από τέτοιου είδους αγώνες και αναφέρεται στη δημιουργικότητα που αναπτύσσεται στη σχολική μονάδα μέσα από τέτοιου είδους αγώνες αλλά και συνέδρια. Επίσης αναφέρεται στην επιδεξιότητα που αποκτούν οι μαθητές μέσα από ρητορικούς αγώνες και για το πώς προάγεται η «καλλιέργεια, η ευθυκρισία και η αυτοπεποίθηση» στη σχολική ζωή. Στη συνέχεια μιλάει για τους αγώνες αντιλογίας (debate) και για τα οφέλη από αυτούς: «... καλλιεργούν ιδιαίτερα ικανότητες έρευνας σε επίκαιρα αλλά και διαχρονικά θέματα και τη γενικότερη συγκρότηση της προσωπικότητας των συμμετεχόντων σε αυτά, ενισχύοντας την ευρύτητα πνεύματός τους, μειώνοντας τη μισαλλοδοξία τους και ενδυναμώνοντας την ιδιότητά τους ως πολιτών» (*).

Καθοριστικό ωστόσο παράγοντα για την υλοποίηση ενός προγράμματος αποτελεί ο Διευθυντής του σχολείου, όχι μόνο γιατί η έγκριση του προγράμματος από αυτόν είναι απαραίτητη, αλλά γιατί ο διευθυντής ως ηγέτης μπορεί να δώσει έμφαση σε νέες αξίες και σε ένα μελλοντικό όραμα και να εμπνεύσει τα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας της οποίας ηγείται, ώστε να παραμερίσουν το προσωπικό τους όφελος για τον κοινό σκοπό (Bass & Avolio, 1994). Σε αυτό το πλαίσιο είναι εφικτό να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για ένα κλίμα που θα διέπεται από συνεργασία, επικοινωνία, συμμετοχικότητα και ομαδικό πνεύμα.

Εικόνα 4: Συνεργασία, Επικοινωνία, Συμμετοχικότητα, Ομαδικό Πνεύμα: οι στόχοι ενός Μαθητικού Διαγωνισμού

Στη διεθνή βιβλιογραφία τονίζεται ότι ο διευθυντής παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση σχολικής κουλτούρας, ότι «ηγεσία και η κουλτούρα είναι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος» (Schein, 2004). Στην ελληνική πραγματικότητα οι διευθυντές δεν έχουν μεγάλα περιθώρια δράσης, λόγω του αυστηρού θεσμικού πλαισίου και της απόστασής τους από τη λήψη αποφάσεων και σχεδιασμού της εκπαιδευτικής πολιτικής. Στην Ελλάδα, σημαντικό είναι ο διευθυντής να εμφορείται από συνεργατικό πνεύμα και να αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως μέλος της σχολικής κοινότητας, εφόσον η επιτυχία των καινοτομικών δράσεων, που πιθανόν εισηγείται, συναρτάται με την προθυμία της να συμπράξει μαζί του. Και εφόσον η σχολική κοινότητα αποτελείται από ομάδες, τότε σημαντικό στην πορεία προς την αλλαγή είναι να ανιχνεύσει και να εκμεταλλευτεί προς όφελος της σχολικής μονάδας τον τρόπο που δομούνται και λειτουργούν αυτές οι ομάδες, ιδιαίτερα ο Σύλλογος των καθηγητών.

Συνεπώς, το συνεργατικό πνεύμα και η συλλογικότητα είναι κομβικής σημασίας για τη σχολική μονάδα και σε ένα βαθμό ευθύνεται και ο διευθυντής γι αυτό. Μάλιστα, η σχολική κουλτούρα μπορεί να χαρακτηριστεί ατομικιστική ή συνεργατική. Η κουλτούρα του ατομικισμού σχηματίζεται μετά από χρόνια διδασκαλίας στην απομόνωση σε σχολεία με καθηγητές αποξενωμένους που αντιτίθενται σε

καινοτομίες. Στη συνεργατική κουλτούρα το να δίνει κανείς και να λαμβάνει βοήθεια θεωρείται θετική διαδικασία, όπως και οι αλλαγές που υποστηρίζουν την ανάπτυξη των εκπαιδευτικών και τη βελτίωση των σχολείων (Fullan και Hargreaves, 1996). Ο ατομικός χαρακτήρας της διδασκαλίας, η απομόνωση και η απογοήτευση του εκπαιδευτικού που χαρακτηρίζουν την ατομικιστική κουλτούρα συχνά διέπουν και την ελληνική πραγματικότητα.

Αν προσθέσουμε και τον κλειστό χαρακτήρα του σχολείου, την τυπική συμμόρφωση στις υποχρεώσεις και τη μετάθεση ευθυνών «προς τα πάνω», έχουμε ένα σύνολο στοιχείων που αλλοτριώνουν την εκπαιδευτική διαδικασία, οδηγούν σε πρακτικές απόσυρσης και μετατρέπουν τον εκπαιδευτικό από ενεργό υποκείμενο με κριτική σκέψη σε παθητικό αποδέκτη Μαρμαρινός, (2000). Υπάρχουν, όμως, και εκπαιδευτικοί που ερμηνεύουν την εργασία τους με όρους δημιουργικότητας, συνεργασίας και παιδαγωγικής αγάπης, υπάρχουν σχολεία που λειτουργούν με γνώμονα την επιθυμία για βελτίωση και οδηγό τη συλλογικότητα. Και υπάρχουν και δράσεις που προωθούν αυτό το πνεύμα. Μια τέτοια δράση είναι αυτή των ρητορικών αγώνων που θα παρουσιάσουμε παρακάτω, με στόχο να αναδείξουμε τις διαδικασίες δόμησης μιας κουλτούρας συνεργασίας και καινοτομίας μέσα από την κάλυψη των προϋποθέσεων της συνειδητοποίησης, αντοχής, ισορροπίας, υποστήριξης, εθελοντικής συμμετοχής, κοινού οράματος, λειτουργίας ομάδας, που αναπτύσσονται κατά περίπτωση.

2.2 Τι είναι η ρητορική τέχνη

Με τον όρο Ρητορική (από την ελληνική λέξη ρήτωρ) στο σύγχρονο εννοιολογικό του πλαίσιο εννοείται εκείνος ο τομέας μελέτης και τεχνικής που ασχολείται με τη σύνθεση του προφορικού και του γραπτού λόγου στις σύγχρονες μορφές εκφοράς του, προκειμένου να καταστεί μέσον πειστικότητας και αποτελεσματικότητας επί κάποιου αιτίου. Η ρητορική είναι μια πολυσύνθετη τεχνική σπουδή.

Εικόνα 5: Η ρητορική τέχνη είναι μια πολυσύνθετη τεχνική σπουδή

«Η ρητορική είναι αντίστοιχη με τη διαλεκτική, διότι και οι δύο έχουν να κάνουν με πράγματα ενός είδους, τα οποία, κοινά κατά κάποιον τρόπο, μπορούν να τα γνωρίζουν όλοι οι άνθρωποι και δεν αποτελούν καμιάς συγκεκριμένης επιστήμης αντικείμενο. Γι αυτό και όλοι μετέρχονται, κατά κάποιον τρόπο, και τις δύο αυτές τέχνες, δεδομένου ότι όλοι μέχρι ενός σημείου επιχειρούν τόσο να κρίνουν και να υποστηρίζουν ένα επιχείρημα, όσο και να απολογούνται και να κατηγορούν» όπως λέει ο Αριστοτέλης, στην Ρητορική (Νικολούδης, 1995).

Ιστορικά η κλασική ρητορική ανάγεται στη σχολή των προσωκρατικών φιλοσόφων και τους Σοφιστές. Στους μεταγενέστερους μεσαιωνικούς χρόνους έγινε μαζί με τη Γραμματική και τη Διαλεκτική τμήμα του λεγόμενου trivium, (τριπλής φιλολογικής μελέτης), στον δυτικό πολιτισμό. Στους αρχαίους και μεσαιωνικούς χρόνους η γραμματική σχετιζόταν με την ακριβή και αποτελεσματική χρήση της γλώσσας μέσω της μελέτης και της κριτικής συγκεκριμένων φιλολογικών μοντέλων. Η διαλεκτική με τη σειρά της σχετιζόταν με τη δοκιμασία και επινόηση νέας γνώσης μέσω μιας διαδικασίας ερωταποκρίσεων και τέλος η ρητορική με την πειθώ του δημόσιου προφορικού λόγου, πιθανώς σε πολιτικές συγκεντρώσεις ή σε δικανικές διαδικασίες. Υπό αυτή την έννοια η ρητορική σχετίστηκε στη σύγχρονη εποχή με τις

αποκαλούμενες δημοκρατικές κοινωνίες με δικαιώματα ελευθερίας του λόγου και ελεύθερης συγκέντρωσης, ενώ αυτή η συσχέτιση υπήρχε στον ελλαδικό χώρο από την αρχαιότητα.

2.3 Σύγχρονη ρητορική

Οι σύγχρονες σπουδές στη ρητορική θεμελιώνονται σε διαφορετικό φάσμα πρακτικών και νοημάτων απ' ό,τι στην αρχαιότητα. Οι μελετητές της ρητορικής θεωρούν ότι η κλασική κατανόηση της ρητορικής είναι περιορισμένη, καθώς η πειθώ εξαρτάται από την επικοινωνία, η οποία με τη σειρά της σχετίζεται με την παραγωγή νοήματος. Έτσι η έννοια της ρητορικής σήμερα περιλαμβάνει κάτι περισσότερο από την απλή δημόσια επικοινωνία και αλληλεπίδραση. Παρόλο που παραδοσιακά η ρητορική σχετιζόταν με την πολιτική, το δίκαιο, τις δημόσιες σχέσεις, την αγορά και τη διαφήμιση η μελέτη της εισήλθε πλέον σε διαφορετικούς τομείς που σχετίζονται με τις ανθρωπιστικές επιστήμες τη θρησκεία και τις κοινωνικές επιστήμες, τη δημοσιογραφία, την ιστορία, τη λογοτεχνία, ακόμα και τη χαρτογραφία ή την αρχιτεκτονική, ως οπτικές γλώσσες που μεταφέρουν νόημα. Υπό αυτήν την έννοια κάθε όψη της ανθρώπινης ζωής που εξαρτάται από τη δημιουργία και μεταφορά νοήματος εμπλέκει στοιχεία ρητορικής. Για όλους αυτούς τους λόγους θεωρούμε σημαντική την ένταξη της ρητορικής, αν όχι ως μαθήματος έστω ως εναλλακτικής μεθόδου διδασκαλίας, στο σχολικό πρόγραμμα.

2.4 Οι ρητορικοί λόγοι στην Ελληνική πραγματικότητα

Τα τελευταία οχτώ χρόνια η ρητορική έχει ενταχθεί στο πρόγραμμα 200 περίπου σχολείων (Γυμνασίων και Λυκείων) σε όλη την Ελλάδα (είτε εντός προγράμματος είτε εκτός σχολικών ωρών). Λαμβάνουμε υπόψη τις συμμετοχές στους Αγώνες Αντιλογίας του Υπουργείου Παιδείας, στους Διασχολικούς Αγώνες Ρητορικής Τέχνης της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας και στους ρητορικούς αγώνες αγγλόφωνων σχολείων και κολεγίων, στα Forensics. Ακόμη, σε πολλά πανεπιστήμια της Ελλάδας έχουν οργανωθεί ρητορικοί όμιλοι από πρώην μαθητές-ρήτορες (Νομική Αθήνας, ΑΣΟΕ, Πάντειος). Όσοι καθηγητές (κυρίως φιλόλογοι αλλά και άλλων ειδικοτήτων) ασχολούνται με την προετοιμασία των μαθητών, προκειμένου να λάβουν μέρος στους παραπάνω αγώνες, στηρίζονται στην προσωπική τους έμπνευση και εμπειρία, καθώς

δεν υφίσταται στην ελληνική πραγματικότητα ένα οργανωμένο και καθορισμένο υλικό, που θα μπορούσε να αναπτύσσει τις απαιτούμενες δεξιότητες.

Από την άλλη πλευρά, στο πρωινό πρόγραμμα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και σε επίπεδο αναλυτικού προγράμματος, αν και η έννοια του διαλόγου υπήρχε πάντα ως ζητούμενο, δεν είχε ενταχθεί ικανοποιητικά στην προηγούμενη γενιά βιβλίων. Ωστόσο, σε πολλά από τα νέα βιβλία, και μάλιστα της Νεοελληνικής Γλώσσας, αλλά ακόμη και των Αρχαίων Ελληνικών από το Πρωτότυπο, έχουν συμπεριληφθεί ποικίλες δραστηριότητες προφορικού λόγου, που βασίζονται σε στοιχεία θεάτρου και ρητορικής. Τα βιβλία καθηγητή και η σχετική επιμόρφωση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου παρέχουν ελάχιστες έως καθόλου οδηγίες για την οργάνωση τέτοιου είδους δραστηριοτήτων, αφήνοντας σε σχετική αμηχανία τους εκπαιδευτικούς.

Όσον αφορά την ελληνόγλωσση σχετική βιβλιογραφία απουσιάζει παντελώς η πρόταση μιας μεθοδολογίας (με τη μορφή θεωρητικού πλαισίου και δραστηριοτήτων) αξιοποιήσιμης στο πλαίσιο του σχολείου (είτε στο μάθημα είτε κατά την προετοιμασία των μαθητών για τους αγώνες). Αντίθετα, στο εξωτερικό, και μάλιστα στις Η.Π.Α. και στη Βρετανία, αλλά τελευταία και σε άλλες ευρωπαϊκές και βαλκανικές χώρες, αναπτύσσεται πλούσια ερευνητική και πρακτική δραστηριότητα τα τελευταία τουλάχιστον 50 χρόνια! Εντυπωσιακό είναι και το πρόγραμμα Middle School Public Debate Program, κατά το οποίο μαθητές αμερικάνικων σχολείων προπονούνται και λαμβάνουν μέρος σε τοπικούς και διεθνείς αγώνες επιχειρηματολογίας-αντιλογίας. Η Ελλάδα μοιάζει να υπολείπεται εντυπωσιακά, παρά την παράδοση που έχει να επιδείξει στην ανάπτυξη και θεωρητική θεμελίωση της ρητορικής κατά την αρχαιότητα. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια, όπως προαναφέρθηκε, οι ρητορικοί αγώνες έχουν επιστρέψει με δειλά βήματα στην «πατρίδα» τους και στην ελληνική εκπαίδευση, τόσο σε σχολικό όσο και σε πανεπιστημιακό επίπεδο. Παράλληλα ρητορικοί όμιλοι έχουν δημιουργηθεί στα περισσότερα ΑΕΙ της χώρας μας.

2.5 Οι ρητορικοί αγώνες στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Το Υπουργείο Παιδείας τα τελευταία οκτώ χρόνια διοργανώνει σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών τους Αγώνες Επιχειρηματολογίας-Αντιλογίας για όλους τους μαθητές Λυκείου της χώρας μας. Βασικός στόχος των Αγώνων Επιχειρηματολογίας - οι οποίοι, ας σημειωθεί, είναι προαιρετικοί για τους μαθητές - είναι η καλλιέργεια της σκέψης και η επαφή των μαθητών με θέματα που, ενώ δε διδάσκονται στα σχολεία σε ειδικό και συγκεκριμένο μάθημα, βρίσκονται διάχυτα σε όλο το εύρος της διδακτέας ύλης και είναι ευρύτερα γνωστά από τον τύπο και τα ΜΜΕ. Οι μαθητές εξασκούνται στο να σκέφτονται λογικά, ώστε να είναι ικανοί να καθορίσουν με ακρίβεια τα κεντρικά σημεία του θέματος που θα τους δοθεί, να παρουσιάσουν τις απόψεις τους με πειστικά επιχειρήματα και να μπορούν με ετοιμότητα να ανταπαντήσουν σε ερωτήσεις. Μάλιστα, για κάθε σχολείο που επιθυμεί να συμμετάσχει στους αγώνες απαιτείται απλώς να προσδιοριστούν ένας ή δύο υπεύθυνοι καθηγητές, ανεξαρτήτως ειδικότητας, οι οποίοι έχουν και την ευθύνη «προπόνησης» της ομάδας του σχολείου σύμφωνα με συγκεκριμένους κανόνες που καθορίζονται από την επιτροπή των αγώνων (Σχίζας, 2003).

Προσωπική/επαγγελματική εμπειρία

Το σχολείο στο οποίο υπηρετώ από το 1995 έχει μακρά παράδοση σε συμμετοχή και διακρίσεις σε ποικίλους σχολικούς αγώνες μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνονται και οι Αγώνες Ρητορικής Τέχνης. Επίσης κατά την τελευταία πενταετία έχω αναλάβει, σε συνεργασία με συναδέλφους μου, τον όμιλο ρητορικής τέχνης και προετοιμάζουμε τις ομάδες του Γυμνασίου και του Λυκείου για τη συμμετοχή τους σε αγώνες περιφερειακούς και πανελλήνιους.

Μαθητές του Λυκείου συμμετείχαν σε όλους τους αγώνες Επιχειρηματολογίας-Αντιλογίας, που διοργανώθηκαν από το Υπουργείο Παιδείας και το Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών υπό την αιγίδα της Βουλής των Ελλήνων. Η ομάδα του Λυκείου, από το 2002 που λαμβάνει μέρος, έχει προκριθεί εννέα φορές για την προημιτελική φάση των αγώνων και έχει κατακτήσει την πρώτη θέση (2006), τη δεύτερη θέση (2004, 2009, 2010), το πρώτο βραβείο καλύτερου ομιλητή (2006, 2007) και το τρίτο βραβείο καλύτερου ομιλητή (2006, 2009).

Παράλληλα, μαθητές του Γυμνασίου και του Λυκείου συμμετείχαν στους Διασχολικούς Αγώνες Ρητορικής Τέχνης της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας. Η εντυπωσιακή πορεία των μαθητών μας από το 2001 φαίνεται από την κατάκτηση της πρώτης θέσης στους διττούς λόγους (2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2010), της πρώτης θέσης στον προτρεπτικό λόγο (2002, 2005, 2007, 2009, 2010) και της πρώτης θέσης στον αυθόρμητο λόγο (2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2010). Από το 2012 οι μαθητές του Γυμνασίου συμμετέχουν στους Διασχολικούς Αγώνες Ρητορικής Τέχνης που διοργανώνει το 2ο Πρότυπο Πειραματικό Σχολείο Θεσσαλονίκης. Σ' αυτούς τους αγώνες οι μαθητές κατέκτησαν τη δεύτερη θέση στους διττούς λόγους και την πρώτη και τρίτη θέση στον αυθόρμητο λόγο το 2012, την πρώτη και δεύτερη θέση στον αυθόρμητο λόγο και την πρώτη θέση στους διττούς λόγους το 2013, την πρώτη και δεύτερη θέση στον αυθόρμητο λόγο και την τρίτη θέση στους διττούς λόγους το 2014, την πρώτη θέση στους διττούς και στον αυθόρμητο λόγο το 2015.

Η προετοιμασία του προγράμματος γίνεται κυρίως από καθηγητές φιλόλογους σε ώρες εκτός ωρολογίου προγράμματος. Συγκεκριμένα λειτουργούν μεταμεσημβρινά τμήματα προετοιμασίας των μαθητών και εξοικείωσής τους με τους κανόνες και τις απαιτήσεις των επιμέρους αγωνισμάτων. Όλη αυτή η διαδικασία τόσο της προετοιμασίας όσο και της συμμετοχής στους συγκεκριμένους αγώνες είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα και αντιμετωπίζεται με ενθουσιασμό από τους μαθητές και από τους καθηγητές. Γενικότερα το οφέλη για το σύνολο της σχολικής μονάδας, όπως θα περιγράψουμε παρακάτω, είναι παλλαπλά.

2.6 Οφέλη που απορρέουν από τη διαδικασία των ρητορικών αγώνων για το σύνολο της σχολικής μονάδας.

Αν και η Ελλάδα είναι η χώρα που γέννησε τη ρητορική, το αγαπημένο «χόμπι» των Αρχαίων ημών προγόνων, λίγοι γνωρίζουν ότι το στοιχείο που διαφοροποιεί τους εκπαιδευτικούς ρητορικούς αγώνες είναι ότι οι ομιλητές δεν επιλέγουν την άποψη που θα υποστηρίξουν, αλλά αυτή καθορίζεται... με κλήρωση. Στόχος είναι να αναγκαστούν οι μαθητές να σκεφθούν δημιουργικά χωρίς να περιορίζονται από τις παγιωμένες απόψεις ή τις τυχόν προκαταλήψεις τους.

Είναι συνεπώς πιθανόν να αναγκασθεί κάποιος να υποστηρίξει μία άποψη με την οποία διαφωνεί. Κι αυτό τον κάνει να έχει ανοιχτό μυαλό και τη διάθεση όχι μόνο να κατανοήσει την θέση που «κληρώθηκε», αλλά επιπλέον να αναζητήσει έξυπνα και ισχυρά επιχειρήματα για να την υποστηρίξει. Όπως εξηγεί ο Μοσχόπουλος, στέλεχος επικοινωνίας στη Διεθνή Ένωση για το Debate στην Εκπαίδευση, «αν ξεπεράσεις το αρχικό "σοκ" και έχεις ανοιχτό μυαλό θα αντιληφθείς αυτό που αποτελεί την πεμπτουσία της ρητορικής: Δεν υπάρχουν απόλυτες αλήθειες! Για κάθε άποψη υπάρχει και η αντίθετη, αρκεί να έχει κανείς τη διάθεση να την αναλύσει και να την κατανοήσει». Είναι επομένως ιδιαίτερα ενδιαφέρον και εποικοδομητικό για όσους εμπλέκονται στη διαδικασία της προετοιμασίας και της συμμετοχής στο παραπάνω αγώνισμα να καλλιεργούν αυτήν την ανοιχτή ματιά, την πολυπρισματική οπτική και ειδικά στην εποχή μας που τα πάντα πρέπει να αντιμετωπίζονται με γόνιμο σκεπτικισμό.

2.7 Εξάσκηση στους ανοιχτούς ορίζοντες

Τα θέματα ορίζονται από την οργανωτική επιτροπή του πρωταθλήματος και κρατούνται μυστικά μέχρι την έναρξη της διαδικασίας. Μόλις το θέμα ανακοινωθεί και κληρωθεί η «θέση» που θα λάβει κάθε ομάδα (υπέρ ή κατά του θέματος), οι ομιλητές έχουν μόλις είκοσι λεπτά για να προετοιμάσουν τους λόγους τους. «Κατά τη διάρκεια του αγώνα, ωστόσο, οι αντίπαλοι μπορούν να υποβάλουν ερωτήσεις. Συνεπώς, ένας ομιλητής δεν μπορεί να επιδίεται σε... μονόλογο, όπως συνηθίζεται στα τηλεοπτικά παράθυρα και στη Βουλή. Για να κερδίσει κάποιος τον αγώνα οφείλει πρωτίστως να ακούει τον αντίπαλο και να αντικρούει επακριβώς τα επιχειρήματα του», τονίζει μιλώντας στο «Βήμα» ο Παπαλιανός, συνιδρυτής του Ρητορικού Ομίλου του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών και κριτής στο πανελλήνιο πρωτάθλημα Ρητορικού Λόγου. «Ειδικά στις μέρες μας, ο δημόσιος διάλογος είναι πολωμένος και όλοι - έστω και ασυναίσθητα - εκφράζουμε παγιωμένες μέσα μας αντιλήψεις. Έτσι, το να συμμετάσχει κάποιος σε έναν ρητορικό αγώνα, όπου είναι αναγκασμένος να βρει επιχειρήματα για μία άποψη, ακόμα και αν αρχικά δεν συμφωνούσε με αυτήν, είναι μια διαδικασία που διευρύνει τους ορίζοντές μας και μας αναγκάζει να σκεφτούμε πιο δημιουργικά», προσθέτει ο ίδιος.

2.8 Το debate έκανε τους μαθητές καλύτερους στο εξωτερικό

Σύμφωνα με έρευνες που έγιναν σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες κυρίως στις αγγλοσαξονικές χώρες, τις οποίες πρέπει να μελετήσει με προσοχή και το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, τα οφέλη των ρητορικών αγώνων δεν περιορίζονται στα πανεπιστημιακά ιδρύματα αλλά αφορούν κάθε βαθμίδα της εκπαίδευσης, από το Δημοτικό ως το Λύκειο. Μάλιστα, η ίδια η βελτίωση των ακαδημαϊκών επιδόσεων περνά μέσα από τους ρητορικούς αγώνες. Αυτό έδειξε πρόσφατη συγκριτική μελέτη που βασίστηκε στα στοιχεία 51 επιστημονικών ερευνών της τελευταίας εικοσαετίας (1990-2011) στις ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο, τον Καναδά, τη Γαλλία, το Ισραήλ, την Ιαπωνία, τη Σιγκαπούρη και το Χονγκ Κονγκ. Την μελέτη εκπόνησαν σε συνεργασία δύο διεθνείς μη κερδοσκοπικές εκπαιδευτικές οργανώσεις, η «CfBT Education Trust» και η «English-Speaking Union», οι οποίες δραστηριοποιούνται εδώ και σχεδόν 90 χρόνια σε 40 χώρες του πλανήτη. Τα αποτελέσματα κατέδειξαν ότι η ένταξη των ρητορικών αγώνων στο σχολικό πρόγραμμα από το Δημοτικό μέχρι και το Λύκειο, όχι μόνο ενισχύει τις λεκτικές και επικοινωνιακές ικανότητες των μαθητών, αλλά βελτιώνει τις επιδόσεις τους σε όλους τους τομείς, αυξάνοντας ως και 70% τις πιθανότητες αποφοίτησης ενός μαθητή από το Λύκειο! Σύμφωνα με την μελέτη που παρουσίασαν οι δύο προαναφερθέντες οργανισμοί, οι μαθητές που ασχολούνται με τους ρητορικούς αγώνες έχουν 25% περισσότερες πιθανότητες να αποφοιτήσουν από το Λύκειο, σε σχέση με αυτούς που δεν κάνουν debate. Μία έρευνα βασίστηκε, μάλιστα, σε 12.179 νέους της περιοχής του Σικάγο και κατέδειξε ότι, ειδικά σε ό,τι αφορά τους Αφροαμερικανούς, οι μαθητές που κάνουν debate έχουν 70% περισσότερες πιθανότητες να αποφοιτήσουν! Την ίδια στιγμή, οι αναγνωστικές ικανότητες των μικρών ρητόρων ήταν κατά 25% καλύτερες από αυτές των συμμαθητών τους που δεν συμμετείχαν σε μαθήματα ρητορικής. Σε ό,τι αφορά τον βαθμολογικό μέσο όρο, οι μαθητές που διδάσκονται την ρητορική είχαν μέσο όρο 3,71 (με άριστα το 4), σε σχέση με το 3,5 του γενικού πληθυσμού.

2.9 Οφέλη για τους μαθητές μέσα στην τάξη αλλά και έξω από αυτήν

Παράλληλα η εμπειρία όλων των συναδέλφων συντείνει στο ότι η διαδικασία της επιχειρηματολογίας με τη λογική των «διττών λόγων» και μέσα στην τάξη, σε μαθήματα που ευνοούν την εκπαιδευτική αυτή πρακτική, κεντρίζουν το ενδιαφέρον των μαθητών, καθώς αντί αυτοί να είναι παθητικοί δέκτες του μαθήματος, μετατρέπονται σε ενεργούς ομιλητές στο μάθημα. Αντικείμενα όπως η ιστορία ή τα οικονομικά αποκτούν άλλο ενδιαφέρον μέσα στην τάξη, καθώς οι μαθητές καλούνται να υποστηρίξουν διαφορετικές θέσεις σε σχέση με τα συγκεκριμένα ιστορικά περιστατικά ή τις πολιτικές και οικονομικές θεωρίες και αυτό τους εξάπτει τη φαντασία αλλά κεντρίζει και τη λογική τους. Η όξυνση του ενδιαφέροντος ευνοεί κυρίως τους μαθητές που στερούνται αυτοπεποίθησης. Τα ίδια παιδιά που θα σιωπούσαν συνεσταλμένα αν ο καθηγητής έκανε μία ερώτηση πάνω στο μάθημα και δεν ήξεραν να απαντήσουν με βάση το βιβλίο τους, όταν συμμετέχουν σε μια μικρή ομάδα που αναλαμβάνει να υποστηρίξει σε μορφή ρητορικού λόγου τα στοιχεία του εν λόγω μαθήματος, αναπτύσσουν πρωτοβουλία και συμμετέχουν με ενδιαφέρον.

Με αυτόν τον τρόπο οι μαθητές εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία και συμπράττουν με τους εκπαιδευτικούς και τους συμμαθητές τους. Δεδομένου του ομοδοκεντρικού πλαισίου, αναπτύσσουν χαρακτηριστικά συνεργασίας, ανεκτικότητας, ευγενούς άμιλλας, ανταγωνισμού και επιπλέον μπορούν να διαχειρίζονται με δεξιοτεχνία την πιθανή επιτυχία ή αποτυχία τους. Η διέγερση των συναισθημάτων μέσω της μάθησης ως παιχνίδι συμβάλλει στην ανακάλυψη προσωπικών ταλέντων, κατασκευαστικών, καλλιτεχνικών και ερευνητικών δεξιοτήτων, καθώς οικειοποιούνται-συνδέονται με το μάθημα χαράσσοντας νέους δρόμους εμβάθυνσης, του εκάστοτε γνωστικού αντικείμενου. Όπως επισημαίνει ο Nisbett (2003) «η Αντιλογία είναι πολύτιμο εκπαιδευτικό εργαλείο για την εμπέδωση της σημασίας της αναλυτικής σκέψης και της ανάγκης αυτοαξιολόγησης της εγκυρότητας των απόψεών μας». Επίσης η σχέση αιτίας-αιτιατού πρέπει να δειχθεί, ενώ κάθε επιχειρήμα πρέπει να συνοδεύεται από έγκυρα παραδείγματα και στοιχεία

Παράλληλα η συμμετοχή στους διαγωνισμούς φέρνει τους μαθητές σε επαφή με περισσότερα παιδιά και εκπαιδευτικούς και η ζύμωση που επιτυγχάνεται έχει πολλαπλά θετικά αποτελέσματα. Οι μαθητές «εκτίθενται» σε ένα περιβάλλον λιγότερο

οικείο από την τάξη και το σχολείο τους ξεπερνώντας τις αναστολές τους και συμμετέχοντας δυναμικά στις διαδικασίες του διαγωνισμού, διεκδικώντας το έπαθλο. Λειτουργούν με πνεύμα άμιλλας και κοινωνικοποιούνται με βάση τους κανόνες. Η ομαδικότητα είναι βασικό συστατικό της Αντιλογίας και η επιτυχία της ομάδας εξαρτάται από την συνεργασία όλων. Σε αυτό το σημείο οφείλουμε να τονίσουμε ότι η μεγαλύτερη επιτυχία της μεθόδου της Αντιλογίας είναι η μάθηση μέσω κοινωνικής διαδράσης.

Σύμφωνα με τον Dornyei (1997), η συνεργατική μάθηση έχει αποδειχθεί «ανώτερη των περισσότερων παραδοσιακών διδακτικών πρακτικών όσον αφορά την επίτευξη μαθησιακών στόχων και μαθητικής επιτυχίας, θετικής διάθεσης για μάθηση, αυξημένης παρακίνησης, καλύτερων σχέσεων τόσο μεταξύ μαθητών όσο και μεταξύ αυτών και των εκπαιδευτικών, ενώ καλλιεργεί αναπτυγμένες διαπροσωπικές δεξιότητες και υψηλότερη αυτοπεποίθηση στον μαθητή». Οι μαθητές στην προκειμένη περίπτωση αντιμετωπίζουν κάθε πρόκληση ως ομάδα μέσω αλληλοδιδασκτικής (peerteaching), ανταλλαγής απόψεων και πληροφοριών, καταίγισμού ιδεών (brainstorming) και εποικοδομητικής ανατροφοδότησης (constructive feedback)..

Η διαδικασία των ρητορικών αγώνων κάνει τους μαθητές να αναπτύσσουν όλες τις γνωσιακές δεξιότητες που απαιτούνται για τον παγκόσμιο πολίτη (global citizen) του 21ου αιώνα και οι οποίες σύμφωνα με τον Fullan περιγράφονται με τα 6 C (Fullan, 2013). Ουσιαστικά πρόκειται για τη Δημιουργικότητα και φαντασία (Creativity and imagination), την Κριτική Σκέψη και επίλυση προβλημάτων (Critical Thinking and problemsolving), τη Συνεργασία (Collaboration), την Επικοινωνία (Communication), τη Σφυρηλάτηση του Χαρακτήρα (Character education) και τη δημιουργία χρησητού και ενημερωμένου Πολίτη (Citizenship).

Επιπλέον η Αντιλογία αποτελεί μια κοινωνικά ρεαλιστική και αξιόπιστη δραστηριότητα «παραγωγής λόγου», που οδηγεί πέραν της ορθής χρήσης της Γλώσσας, στην ουσιαστική «κατοχή» της (Crookall, 1988). Παρ' όλο που η Γλώσσα χρησιμοποιείται ως εργαλείο, αντί ως στόχος, η γλωσσική αυτοπεποίθηση των συμμετεχόντων (linguistic confidence) αυξάνεται εντυπωσιακά.

Σε προσωπικό επίπεδο, οι μαθητές αναπτύσσονται πολιτισμικά και κοινωνικά, ενεργοποιώντας την αυτοπεποίθησή τους και εποικοδομώντας την ευρηματικότητα και την ευφυΐα τους. Αξιοσημείωτο είναι, το αίσθημα αυτοελέγχου και υπευθυνότητας που αποκτούν, αφού μέσα από τα καινοτόμα προγράμματα προάγεται η αυτενέργεια, η βιωματικότητα, η αυτοαξιολόγηση και η αυτοπραγμάτωση. Επιπροσθέτως, θέτουν υψηλότερους στόχους, αποκτούν κίνητρα, διαχειρίζονται και επιλύουν προβλήματα, αναλύουν, οργανώνουν και τεκμηριώνουν τα επιχειρήματά τους και τέλος καλλιεργούν κριτική σκέψη και στάση πάνω στα πράγματα. Όλα τα παραπάνω υποστηρίζουν τη σχολική αλλά και την επαγγελματική ανάπτυξη των μαθητών και ταυτόχρονα, οι ίδιοι μαθαίνουν πώς να είναι αποδοτικοί σε όλη την κοινωνική ζωή τους.

2.10 Οφέλη για τους εκπαιδευτικούς

Από την άλλη πλευρά, οι εκπαιδευτικοί, στο πλαίσιο της συνεχούς βελτίωσης και αυτοαξιολόγησής τους, διαπιστώνουν τα πλεονεκτήματα της μεθόδου και για τους διδάσκοντες. Πέραν του γνωστικού τους αντικειμένου οι καθηγητές διευρύνουν τους ορίζοντές τους παράλληλα με τους μαθητές και συμμετέχουν σε ενδιαφέρουσες συζητήσεις για σύγχρονα προβλήματα, τα οποία τις περισσότερες φορές αγγίζουν τις διεθνείς σχέσεις, το διεθνές δίκαιο, την ηθική ή τα ανθρώπινα δικαιώματα. Συνεπώς, οι καθηγητές εγκαταλείπουν τον παραδοσιακό τους ρόλο της αυθεντίας και τυπικής διδασκαλίας και γίνονται προπονητές, σύμβουλοι και κριτές σε μια διαδικασία που οι μαθητές έχουν τον πρωταγωνιστικό ρόλο.

Έτσι οι εκπαιδευτικοί τροφοδοτούν και νοηματοδοτούν το εκπαιδευτικό τους έργο. Αποτέλεσμα αυτού είναι, η καθιέρωσή τους και η καταξίωσή τους θωρακίζοντας πρωταγωνιστικό ρόλο στην ηγεσία της σχολικής μονάδας. Περαιτέρω, καλλιεργούν στενή και αμφίδρομη σχέση με τους μαθητές και λαμβάνουν ανατροφοδότηση ως προς την εφαρμογή της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Καθώς ακμάζει η φαντασία και η δημιουργικότητά τους, ξεφεύγουν από τα παραδοσιακά διδακτικά σχήματα. Αναμφισβήτητα, προάγουν την πολυδιεργασία, τη διαθεματικότητα και διαδίδουν το όραμα της αλλαγής και της δυναμικής διδασκαλίας. Παράλληλα, αποκτούν

περισσότερες ικανότητες, ώστε να διαχειριστούν καλύτερα προβλήματα της τάξης και να καλλιεργήσουν έναν βιωματικό και ομαδοσυνεργατικό τρόπο στην εκπαιδευτική διαδικασία.

2.11 Οφέλη για την καλύτερη διοίκηση της σχολικής μονάδας

Από τη συμμετοχή στους Σχολικούς Αγώνες ωφελείται ολόκληρη η σχολική κοινότητα. Οι μαθητές, οι γονείς, οι εκπαιδευτικοί αλλά και η διεύθυνση. Μπορεί κανείς να απαριθμήσει μια πληθώρα ωφελειών οι οποίες προκύπτουν μέσα από τέτοιου είδους διαδικασίες.

Οι συμμετέχοντες αποκτούν και αναπτύσσουν δημοκρατική συνείδηση, αποκτούν ομαδικό πνεύμα, μαθαίνουν να συνεργάζονται, μαθαίνουν να αγωνίζονται, μελετούν και μορφώνονται, μαθαίνουν να διεκδικούν.

Όλα αυτά που περιγράψαμε προηγουμένως είναι οφέλη και για τη Διοίκηση της Σχολικής Μονάδας. Παράγουν το πεδίο για ευκολότερη και αποτελεσματικότερη διοίκηση και ειδικά, όταν μέσα από αυτές τις διαδικασίες, επιτυγχάνονται και διακρίσεις και οι μαθητές παίρνουν βραβεία, επαίνους και μετάλλια.

Επιπλέον αναβαθμίζεται το πνεύμα και η άμιλλα στη σχολική κοινότητα και έτσι η διεύθυνση της σχολικής μονάδας έχει να αντιμετωπίσει πιο ώριμους ανθρώπους, με κοινωνική συνείδηση και ομαδικό πνεύμα. Αυτό μπορεί να καταστήσει τις διαδικασίες που υφίστανται μέσα στη σχολική μονάδα πιο παραγωγικές και πιο στοχευμένες, ώστε το έργο της διοίκησης να είναι πιο αποτελεσματικό και πιο πετυχημένο.

Παράλληλα οι πιο συνειδητοποιημένοι μαθητές θα έχουν μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στις εξετάσεις και στις βαθμολογίες που θα κατακτήσουν και συνεπώς θα επιτυγχάνουν σε πιο υψηλόβαθμες σχολές. Αυτό έχει άμεσο αντίκτυπο και στην τοπική κοινωνία και έτσι το έργο της διεύθυνσης θεωρείται πιο πετυχημένο.

2.12 Στοιχεία των ρητορικών αγώνων

Στο παράρτημα της παρούσας ερευνητικής εργασίας, καταθέτουμε έναν πολύ μεγάλο αριθμό θεμάτων και μεθοδολογιών η οποία έχει προκύψει από την πολυετή μας ενασχόληση με αυτούς τους αγώνες. Είναι θέματα τα οποία μπορεί να χρησιμοποιηθούν και βιβλιογραφικά από όσους θέλουν να ασχοληθούν στενά με τους αγώνες και έχουν προκύψει από την εμπειρία μας και μέσα από συζητήσεις και εντύπωση με εκπαιδευτικούς και μαθητές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Στο κεφάλαιο αυτό περιγράφουμε τις συνθήκες της έρευνας, στη συνέχεια παραθέτουμε τα ερωτηματολόγια και επίσης παραθέτουμε τα αποτελέσματα της έρευνας. Στο τέλος του κεφαλαίου γίνεται ο σχολιασμός των αποτελεσμάτων.

3.1 Μεθοδολογία έρευνας και Ερευνητικά εργαλεία

Η μεθοδολογία της έρευνας και υλοποίησης της εργασίας μας βασίστηκε σε δύο φάσεις. Στην πρώτη φάση αναζητήσαμε μαθητές και εκπαιδευτικούς που έχουν πάρει μέρος σε αγώνες ή έχουν κάποια σχέση με αυτούς. Συγκεντρώσαμε ένα αρκετά μεγάλο αριθμό αποδεκτών 62 μαθητές χωρίς διάκριση και 44 μαθητές με διάκριση, 28 εκπαιδευτικούς από τους οποίους οι 6 έχουν διατελέσει και διευθυντές στις σχολικές μονάδες τους. Οι τελευταίοι έδωσαν αρκετά σημαντικά στοιχεία για θέματα που αφορούν συμμετοχή σε αγώνες και διοίκηση σχολικής μονάδας. Από τους μαθητές, οι 62 δεν είχαν κάποια διάκριση στους αγώνες, ενώ οι 44 είχαν κάποια διάκριση. Στη δεύτερη φάση, δώσαμε στις δύο ομάδες μαθητών και στις δύο κατηγορίες εκπαιδευτικών διαφορετική ομάδα ερωτηματολογίων.

Ένα από τα πιο δύσκολα σημεία, ήταν η δημιουργία των ερωτηματολογίων. Στην αρχή σκεφτήκαμε να υποβάλουμε τα ίδια ερωτήματα σε όλους. Όμως μετά από συζήτηση με τους ίδιους τους ανθρώπους που συμμετείχαν στους αγώνες, αποφασίσαμε να διαφοροποιήσουμε τα ερωτηματολόγια ανάλογα με την ομάδα στόχο. Έτσι δημιουργήσαμε ένα ερωτηματολόγιο για μαθητές, ένα για εκπαιδευτικούς και ένα για διευθυντές. Οι ερωτήσεις δημιουργήθηκαν σε συνεργασία με την ομάδα στόχο και οι ερωτήσεις έχουν σκοπό να εξάγουν χρήσιμη πληροφορία η οποία να σχετίζεται με τα οφέλη που είχε η κάθε συγκεκριμένη ομάδα. Στην πορεία της έρευνάς μας διαπιστώσαμε ότι θα έπρεπε οι μαθητές να διαχωριστούν σε δύο ομάδες οι οποίες θα έπρεπε να διαφοροποιηθούν και σε κάποια ερωτήματα. Αυτούς που είχαν απλή συμμετοχή και αυτούς οι οποίοι είχαν διακρίσεις σε σχολικούς αγώνες.

Έτσι λοιπόν κάναμε ένα διαχωρισμό των μαθητών σε αυτούς που έχουν διακριθεί (62) και σε αυτούς που είχαν απλή συμμετοχή (44). Γι αυτόν τον λόγο αναγκαστήκαμε να επεκτείνουμε ελαφρά την ομάδα στόχο των μαθητών. Αναγκαστήκαμε να ψάξουμε και λίγο πιο πίσω χρονικά και να πάμε σε αποφοίτους οι οποίοι σε πολλές περιπτώσεις πλέον βρίσκονται πολύ μακριά (σε άλλες χώρες). Με αυτούς ήρθαμε σε επαφή μέσω δύο συλλόγων αποφοίτων και επικοινωνήσαμε μέσω email. Προσπαθήσαμε να διαχωρίσουμε και τους εκπαιδευτικούς σε πιο έμπειρους και λιγότερο έμπειρους σε σχολικούς αγώνες ή σε χρόνια υπηρεσίας, αλλά τελικά δεν κάναμε τον διαχωρισμό λόγω του γεγονότος ότι ο αριθμός των εκπαιδευτικών δεν ήταν τόσο μεγάλος.

Διατηρήσαμε όμως τον διαχωρισμό ανάμεσα στους απλούς εκπαιδευτικούς και σε αυτούς που έχουν διατελέσει και διευθυντές στους οποίους απευθύναμε και διαφορετικό ερωτηματολόγιο. Αν και ο αριθμός των πρώην διευθυντών επίσης δεν ήταν πολύ μεγάλος, διατηρήσαμε τον διαχωρισμό, επειδή κρίναμε ότι ήταν ιδιαίτερα σημαντικό να καταγράψουμε τη γνώμη ανθρώπων που έχουν ζήσει και το κλίμα των αγώνων αλλά και τη θέση του διευθυντή και μπορούν να δώσουν πολύτιμα συμπεράσματα στην έρευνά μας. Τα οφέλη, δηλαδή, που προκύπτουν από τη συμμετοχή στους αγώνες λόγω για την καλύτερη διοίκηση της σχολικής μονάδας.

Μετά τη συλλογή των ερωτηματολογίων προς μαθητές, εκπαιδευτικούς και διευθυντές σχολικών μονάδων, καταγράψαμε τις απαντήσεις σε λογιστικά φύλλα και δημιουργήσαμε διαγράμματα μέσω των οποίων έγινε η μελέτη και ανάλυση των δεδομένων και βγάλαμε τα συμπεράσματά μας. Αναπτύξαμε έτσι τα συστατικά ενός επιτυχημένου διαγωνισμού, πάνω στα οποία μπορεί να βασιστεί η διεύθυνση, ώστε να διοικεί καλύτερα και πιο αποτελεσματικά τη σχολική μονάδα. Για τη διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήθηκαν ερωτηματολόγια.

Ερωτηματολόγια

Το ερωτηματολόγιο αποτελεί το μέσον επικοινωνίας (interface) μεταξύ του ερευνητή και των ερωτώμενων, με άμεσο ή έμμεσο τρόπο, ανάλογα με τη μέθοδο συλλογής των δεδομένων. Η κατάρτιση του ερωτηματολογίου, λόγω των ιδιοτήτων που έχει,

αποτελεί την πλέον κρίσιμη και λεπτή εργασία, καθοριστικής σημασίας για την επιτυχία μιας στατιστικής έρευνας.

Λέγεται χαρακτηριστικά ότι "καμία στατιστική έρευνα δεν μπορεί να είναι καλύτερη από το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε σ' αυτή" (Παρασκευόπουλος, 1993). Με τη φράση αυτή τονίζεται το γεγονός ότι σε μια έρευνα ακόμη και αν εφαρμοστεί αποτελεσματικό σχέδιο δειγματοληψίας ή η πλέον ενδεδειγμένη ανάλυση των στοιχείων, δεν είναι δυνατόν να εξάγουμε σωστά συμπεράσματα αν λάβαμε μη συγκρίσιμες απαντήσεις από ένα ακατάλληλο ερωτηματολόγιο με ασαφείς ερωτήσεις. Υπάρχουν δύο τύποι ερωτηματολογίων με περαιτέρω υποκατηγορίες:

1. Ανοιχτού τύπου, όπου ο ερωτώμενος μπορεί να εκφράσει την γνώμη του ελεύθερα και χωρίς περιορισμούς και
2. Κλειστού τύπου με διάφορες υποκατηγορίες

Στην παρούσα ερευνητική εργασία, χρησιμοποιήσαμε ερωτηματολόγια κλειστού τύπου με Ερωτήσεις Βαθμονόμησης, όπου ο ερωτώμενος μπορεί να απαντήσει σε μόνο μία από τις υπάρχουσες κατηγορίες. Στη δική μας περίπτωση είχαμε διαβάθμιση: Καθόλου, Αρκετά, Πολύ, Πάρα Πολύ.

Πιο συγκεκριμένα, δημιουργήσαμε τέσσερα ερωτηματολόγια τα οποία απευθύναμε προς τέσσερις ομάδες:

- Ερωτηματολόγιο προς μαθητές της σχολικής μονάδας με απλή συμμετοχή σε σχολικούς αγώνες λόγου.
- Ερωτηματολόγιο προς μαθητές της σχολικής μονάδας και αποφοίτους με διακρίσεις
- Ερωτηματολόγιο προς διευθυντές σχολικής μονάδας.
- Ερωτηματολόγια προς συμμετέχοντες εκπαιδευτικούς.

Οι απαντήσεις στα ερωτηματολόγια αυτά αποτελούν ποσοτική έρευνα. Ποσοτική είναι μια έρευνα όταν μελετούμε, απεικονίζουμε και σχολιάζουμε την ποσότητα των απαντήσεων. Οι επιμέρους ερωτήσεις ήταν κλειστού τύπου, όπου ο ερωτώμενος

καλείται να απαντήσει με την επιλογή ενός μεταξύ επάλληλων επιπέδων διαφορετικού βαθμού συμφωνίας

Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήσαμε συναρτήσεις και γραφικές παραστάσεις. Στις επόμενες παραγράφους αυτού του κεφαλαίου παρουσιάζουμε όλα τα αποτελέσματα.

3.2 Περιγραφή των ερωτηματολογίων

Για να δημιουργήσουμε τα ερωτηματολόγια βασιστήκαμε πρωτίστως στην εμπειρία μας από την πολυετή μας συμμετοχή σε σχολικούς αγώνες . Μια εικόνα ενός συμπληρωμένου ερωτηματολογίου Εικόνα 6

		Καθόλου	Αρκετά	Πολύ	Πάρα Πολύ
1. Θεωρείτε πως οι ρητορικοί αγώνες σας έδωσαν τη δυνατότητα να αναπτύξετε και να ισχυροποιήσετε την επιχειρηματολογία σας?	1				✓
2. Θεωρείτε πως στα πλαίσια της συμμετοχής σας έχετε διευρύνει τους ορίζοντες σας και έχετε γίνει πιο δεκτικοί και ανεκτικοί στη διαφορετική η και αντίθετη από τη δική σας άποψη ;	2			✓	
3. Πιστεύεται πως μέσα από τη συνεργασία με αλλά άτομα έχετε αναπτύξει το πνεύμα της συλλογικότητας και της ομαδικότητας ;	3			✓	
4. Κατά Πόσο θεωρείτε πως έχετε οξύνει την κριτική σας ικανότητα και τη δημιουργική σας σκέψη ;	4		✓		
5. Κατά Πόσο πιστεύετε πως έχετε ενισχύσει την αυτοπεποίθησή σας μέσω της συνεχούς έκθεσής σας στο κοινό	5			✓	
6. Θεωρείτε πως μέσω της ενασχόλησής με τους δημοτικούς αγώνες έχετε συνειδητοποιήσει την αξία της πολύπλευρης και εμπειριστατωμένης ενημέρωσης ;	6				✓
7. Νομίζετε πως μέσω της αντιπαράθεσης δημιουργούνται εχθρες ανάμεσα στους συνδιαλεγόμενους και όχι ευγενής ανταγωνισμός?	7	✓			
8. Προσωπικά η ενασχόληση με τους ρητορικούς αγώνες και η λεκτική αντιπαράθεση σας εξωτερικεύουν έναν πιο εριστικό και αδιάλλακτο χαρακτήρα ;	8	✓			
9. Νομίζετε πως ο θεσμός των ρητορικών αγώνων οξύνει την φαντασία και ενισχύει την ευρηματικότητα των συμμετεχόντων ;	9		✓		
10. Θεωρείτε πως μέσα από αυτή τη διαδικασία έχετε συνάψει με τους καθηγητές και τους συμμαθητές σας βαθύτερες και πιο δυνατές σχέσεις που στηρίζονται στην πολύωρη συνεργασία και στην απόκτηση κοινών εμπειριών ;	10			✓	

Εικόνα 6: Ερωτηματολόγιο που μοιράσθηκε στους μαθητές

3.3 Ερωτηματολόγιο προς τους μαθητές χωρίς διακρίσεις

Οι ερωτήσεις που θέσαμε σε 62 μαθητές που έχουν συμμετάσχει σε αγώνες λόγου χωρίς να έχουν κάποια διάκριση ήταν:

1. Θεωρείτε πως οι ρητορικοί αγώνες σας έδωσαν τη δυνατότητα να αναπτύξετε και να ισχυροποιήσετε την επιχειρηματολογία σας;
2. Θεωρείτε πως στα πλαίσια της συμμετοχής σας έχετε διευρύνει τους ορίζοντες σας και έχετε γίνει πιο δεκτικοί και ανεκτικοί στη διαφορετική ή και αντίθετη από τη δική σας άποψη;
3. Πιστεύετε πως μέσα από τη συνεργασία με αλλά άτομα έχετε αναπτύξει το πνεύμα της συλλογικότητας και της ομαδικότητας;
4. Κατά πόσο θεωρείτε πως έχετε οξύνει την κριτική σας ικανότητα και τη δημιουργική σας σκέψη;
5. Κατά πόσο πιστεύετε πως έχετε ενισχύσει την αυτοπεποίθησή σας μέσω της συνεχούς έκθεσης σας στο κοινό;
6. Θεωρείτε πως μέσω της ενασχόλησης με τους ρητορικούς αγώνες έχετε συνειδητοποιήσει την αξία της πολύπλευρης και εμπειριστατωμένης ενημέρωσης;
7. Νομίζετε πως μέσω της αντιπαράθεσης δημιουργούνται έχθρες ανάμεσα στους συνδιαλεγόμενους και όχι ευγενής ανταγωνισμός;
8. Προσωπικά η ενασχόληση με τους ρητορικούς αγώνες και η λεκτική αντιπαράθεση σας εξωτερικεύουν έναν πιο εριστικό και αδιάλλακτο χαρακτήρα;
9. Νομίζετε πως ο θεσμός των ρητορικών αγώνων οξύνει τη φαντασία και ενισχύει την ευρηματικότητα των συμμετεχόντων;
10. Θεωρείτε πως μέσα από αυτή τη διαδικασία έχετε συνάψει με τους καθηγητές και τους συμμαθητές σας βαθύτερες και πιο δυνατές σχέσεις που στηρίζονται στην πολύωρη συνεργασία και στην απόκτηση κοινών εμπειριών.

3.4 Ερωτηματολόγιο προς τους μαθητές με διακρίσεις

Οι ερωτήσεις που θέσαμε σε 44 μαθητές που έχουν συμμετάσχει σε αγώνες λόγου χωρίς να έχουν κάποια διάκριση ήταν :

1. Θεωρείτε πως οι ρητορικοί αγώνες σας έδωσαν τη δυνατότητα να αναπτύξετε και να ισχυροποιήσετε την επιχειρηματολογία σας;

2. Θεωρείτε πως στα πλαίσια της συμμετοχής σας έχετε διευρύνει τους ορίζοντές σας και έχετε γίνει πιο δεκτικοί και ανεκτικοί στη διαφορετική ή και αντίθετη από τη δική σας άποψη;
3. Πιστεύετε πως μέσα από τη συνεργασία με αλλά άτομα έχετε αναπτύξει το πνεύμα της συλλογικότητας και της ομαδικότητας;
4. Κατά πόσο θεωρείτε πως έχετε οξύνει την κριτική σας ικανότητα και τη δημιουργική σας σκέψη;
5. Κατά πόσο πιστεύετε πως έχετε ενισχύσει την αυτοπεποίθησή σας μέσω της συνεχούς έκθεσης σας στο κοινό;
6. Θεωρείτε πως μέσω της ενασχόλησης με τους ρητορικούς αγώνες έχετε συνειδητοποιήσει την αξία της πολύπλευρης και εμπειριστατωμένης ενημέρωσης;
7. Νομίζετε πως μέσω της αντιπαράθεσης δημιουργούνται έχθρες ανάμεσα στους συνδιαλεγόμενους και όχι ευγενής ανταγωνισμός;
8. Προσωπικά η ενασχόληση με τους ρητορικούς αγώνες και η λεκτική αντιπαράθεση σας εξωτερικεύουν έναν πιο εριστικό και αδιάλλακτο χαρακτήρα;
9. Νομίζετε πως ο θεσμός των ρητορικών αγώνων οξύνει τη φαντασία και ενισχύει την ευρηματικότητα των συμμετεχόντων;
10. Θεωρείτε πως μέσα από αυτή τη διαδικασία έχετε συνάψει με τους καθηγητές και τους συμμαθητές σας βαθύτερες και πιο δυνατές σχέσεις που στηρίζονται στην πολύωρη συνεργασία και στην απόκτηση κοινών εμπειριών;
11. Η διάκριση επηρέασε την αυτοπεποίθησή σας στο να εκφράζεστε με άνεση και να επικοινωνείτε καλύτερα με τους άλλους ;

3.5 Ερωτηματολόγιο προς Εκπαιδευτικούς

Οι ερωτήσεις που θέσαμε σε 22 Εκπαιδευτικούς που έχουν συμμετάσχει σε αγώνες λόγου ως συνοδοί και κριτές ήταν:

1. Πιστεύετε πως μέσα από τη διαδικασία των ρητορικών αγώνων έχετε αναπτύξει μια πιο στενή και πιο προσωπική σχέση με τους συμμετέχοντες μαθητές σας;

2. Θεωρείτε πως μέσω της ενασχόλησής σας με τους ρητορικούς αγώνες αντιλαμβάνεστε με εναργέστερο τρόπο την ιδιοσυγκρασία της νέας γενιάς;
3. Νομίζετε πως οι συγκεκριμένοι αγώνες προάγουν την ομαδικότητα και την αρετή της συνεργασίας;
4. Θεωρείτε πως η ενασχόληση με τα ρητορικά αγωνίσματα κινεί το ενδιαφέρον των μαθητών για την επικαιρότητα και τους καθιστά ενεργούς και ευσυνείδητους πολίτες;
5. Πιστεύετε πως συνολικά τα αγωνίσματα των ρητορικών αγώνων οξύνουν το πνεύμα και την κριτική ικανότητα των παιδιών;
6. Πόσο σημαντικούς θεωρείτε τους ρητορικούς αγώνες για την ομαλή κοινωνικοποίηση και την ολοκλήρωση της προσωπικότητάς τους;
7. Κατά πόσο θεωρείτε πως η συνεχής αντιπαράθεση μέσα από τους ρητορικούς λόγους φθείρει τις σχέσεις των συμμετεχόντων και προάγει τον αθέμιτο ανταγωνισμό;
8. Κατά πόσο πιστεύετε πως η συνεχής έκθεση απόψεων και επιχειρηματολογίας μπροστά σε κοινό συμβάλλει στην ωρίμανση του νου των νέων;

3.6 Ερωτηματολόγιο προς Διευθυντές

Οι ερωτήσεις που θέσαμε σε 6 Διευθυντές που έχει συμμετάσχει σε αγώνες λόγω η σχολική τους μονάδα ήταν:

1. Από την εμπειρία σας, η συμμετοχή και οι διακρίσεις του σχολείου σε διαγωνισμούς των ρητορικών αγώνων αναβάθμισε το κύρος της σχολικής μονάδας απέναντι στους γονείς;
2. Από την εμπειρία σας, η συμμετοχή και οι διακρίσεις του σχολείου σε διαγωνισμούς ρητορικών αγώνων αναβάθμισε το κύρος της σχολικής μονάδας απέναντι σε άλλες σχολικές μονάδες;
3. Από την εμπειρία σας, η συμμετοχή και οι διακρίσεις του σχολείου σε διαγωνισμούς των ρητορικών αγώνων αναβάθμισε το κύρος της σχολικής μονάδας απέναντι στην κοινωνία;
4. Θεωρείτε πως η πρόταση στους μαθητές για συμμετοχή στους ρητορικούς αγώνες προσθέτει στο πρόγραμμα του σχολείου εναλλακτικές

δραστηριότητες, δίνοντας στους μαθητές ευκαιρίες να ανακαλύψουν τις κλίσεις και τα ενδιαφέροντά τους;

3.7 Πειραματικά Αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα που πήραμε φαίνονται στους παρακάτω πίνακες 1, 2, 3, 4. Κάθε πίνακας περιέχει τις ερωτήσεις και δίπλα υπάρχουν τέσσερις στήλες με την απάντηση που σημείωσε κάθε μαθητής. Οι απαντήσεις είναι «καθόλου», «αρκετά», «πολύ», «πάρα πολύ».

Μετά από κάθε πίνακα ακολουθεί ένα διάγραμμα το οποίο απεικονίζει γραφικά τα αποτελέσματα. Στον οριζόντιο άξονα δεν αναγράφεται ολόκληρη η ερώτηση για χωροταξικούς λόγους, παρά μόνο το νούμερο της ερώτησης, το οποίο αντιστοιχεί απόλυτα με την αρίθμηση του πίνακα που προηγείται.

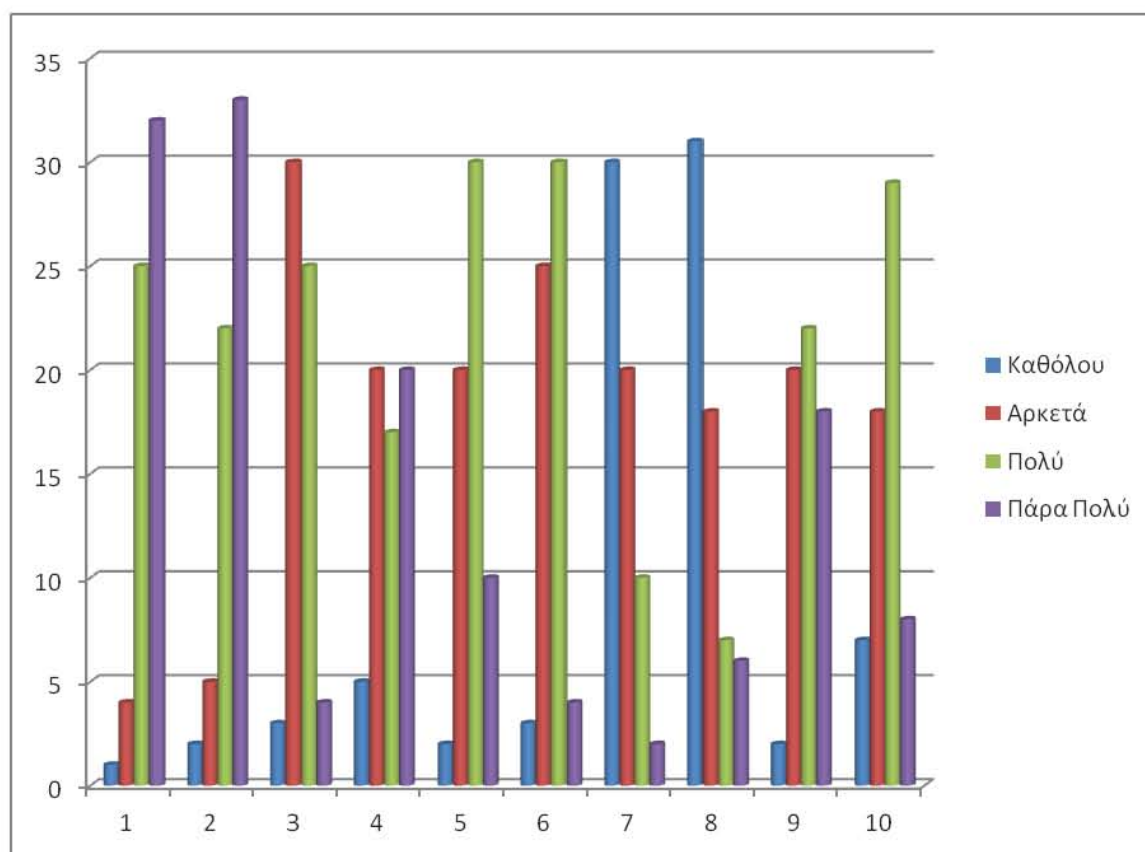
	Καθόλου	Αρκετά	Πολύ	Πάρα Πολύ
1. Θεωρείτε πως οι ρητορικοί αγώνες σας έδωσαν τη δυνατότητα να αναπτύξετε και να ισχυροποιήσετε την επιχειρηματολογία σας?	1	4	25	32
2. Θεωρείτε πως στα πλαίσια της συμμετοχής σας έχετε διευρύνει τους ορίζοντες σας και έχετε γίνει πιο δεκτικοί και ανεκτικοί στη διαφορετική ή και αντίθετη από τη δική σας άποψη ;	2	5	22	33
3. Πιστεύετε πως μέσα από τη συνεργασία με αλλά άτομα έχετε αναπτύξει το πνεύμα της συλλογικότητας και της ομαδικότητας ;	3	30	25	4
4. Κατά πόσο θεωρείτε πως έχετε οξύνει την κριτική σας ικανότητα και τη δημιουργική σας σκέψη ;	5	20	17	20
5. Κατά πόσο πιστεύετε πως έχετε ενισχύσει την αυτοπεποίθησή σας μέσω της συνεχούς έκθεσής σας στο κοινό;	2	20	30	10
6. Θεωρείτε πως μέσω της ενασχόλησης με τους ρητορικούς αγώνες έχετε συνειδητοποιήσει την αξία της πολύπλευρης και εμπειριστατωμένης ενημέρωσης ;	3	25	30	4
7. Νομίζετε πως μέσω της αντιπαράθεσης δημιουργούνται έχθρες ανάμεσα στους συνδιαλεγόμενους και όχι ευγενής ανταγωνισμός?	30	20	10	2

8. Προσωπικά η ενασχόληση με τους ρητορικούς αγώνες και η λεκτική αντιπαράθεσάς εξωτερικεύουν έναν πιο εριστικό και αδιάλλακτο χαρακτήρα ;	31	18	7	6
9. Νομίζετε πως ο θεσμός των ρητορικών αγώνων οξύνει τη φαντασία και ενισχύει την ευρηματικότητα των συμμετεχόντων ;	2	20	22	18
10. Θεωρείτε πως μέσα από αυτή τη διαδικασία έχετε συνάψει με τους καθηγητές και τους συμμαθητές σας βαθύτερες και πιο δυνατές σχέσεις που στηρίζονται στην πολύωρη συνεργασία και στην απόκτηση κοινών εμπειριών;	7	18	29	8

Πίνακας 1 : Απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο των μαθητών χωρίς διακρίσεις

Και το αντίστοιχο διάγραμμα

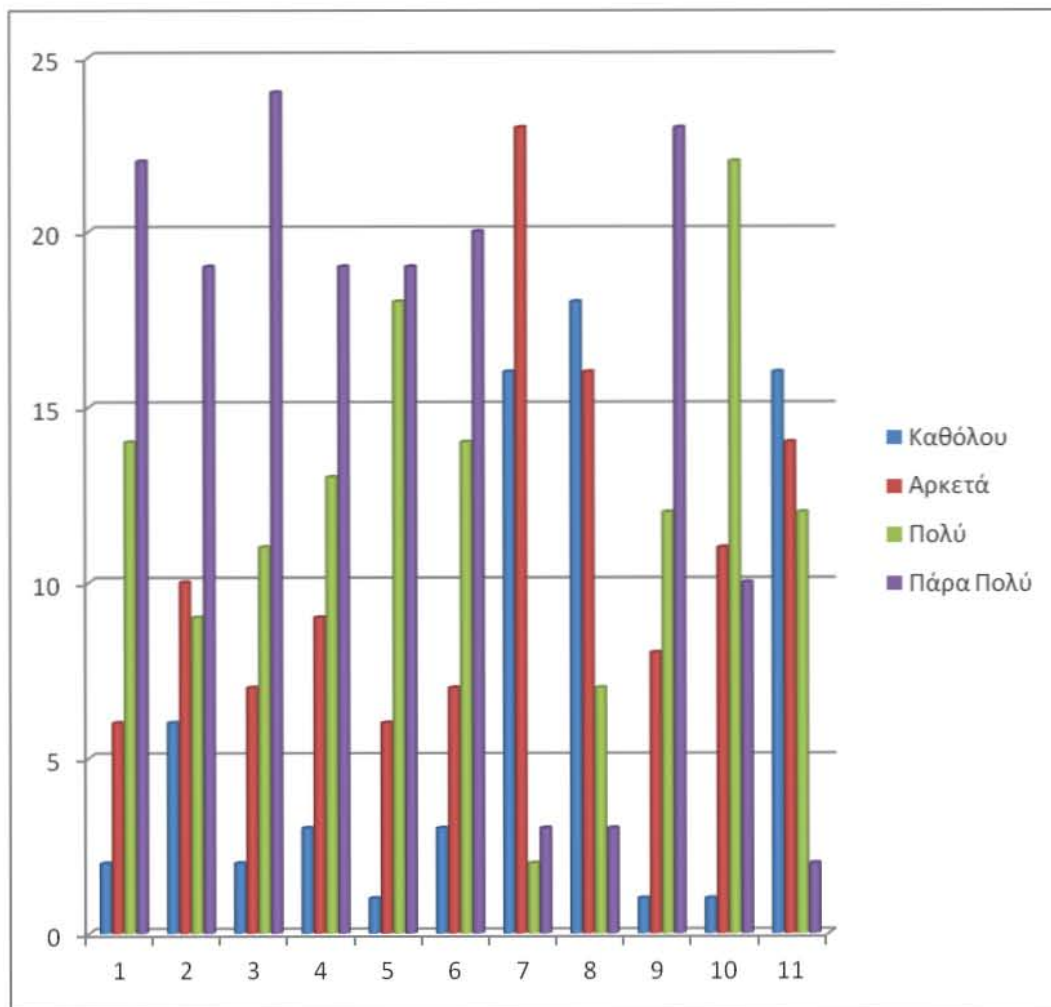
Εικόνα 7: Απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο των μαθητών χωρίς διακρίσεις

Τα 1, 2, 3 του οριζόντιου άξονα αντιστοιχούν στις αντίστοιχα αριθμημένες ερωτήσεις του *Πίνακας 1*

	Καθόλου	Αρκετά	Πολύ	Πάρα Πολύ
1. Θεωρείτε πως οι ρητορικοί αγώνες σας έδωσαν τη δυνατότητα να αναπτύξετε και να ισχυροποιήσετε την επιχειρηματολογία σας;	2	6	14	22
2. Θεωρείτε πως στα πλαίσια της συμμετοχής σας έχετε διευρύνει τους ορίζοντες σας και έχετε γίνει πιο δεκτικοί και ανεκτικοί στη διαφορετική ή και αντίθετη από τη δική σας άποψη;	6	10	9	19
3. Πιστεύεται πως μέσα από τη συνεργασία με αλλά άτομα έχετε αναπτύξει το πνεύμα της συλλογικότητας και της ομαδικότητας ;	2	7	11	24
4. Κατά πόσο θεωρείτε πως έχετε οξύνει την κριτική σας ικανότητα και τη δημιουργική σας σκέψη;	3	9	13	19
5. Κατά πόσο πιστεύετε πως έχετε ενισχύσει την αυτοπεποίθηση σας μέσω της συνεχούς έκθεσης σας στο κοινό;	1	6	18	19
6. Θεωρείτε πως μέσω της ενασχόλησης με τους ρητορικούς αγώνες έχετε συνειδητοποιήσει την αξία της πολύπλευρης και εμπειριστατωμένης ενημέρωσης;	3	7	14	20
7. Νομίζετε πως μέσω της αντιπαράθεσης δημιουργούνται έχθρες ανάμεσα στους συνδιαλεγόμενους και όχι ευγενής ανταγωνισμός;	16	23	2	3
8. Προσωπικά η ενασχόληση με τους ρητορικούς αγώνες και η λεκτική αντιπαράθεση σας εξωτερικεύουν έναν πιο εριστικό και αδιάλλακτο χαρακτήρα;	18	16	7	3
9. Νομίζετε πως ο θεσμός των ρητορικών αγώνων οξύνει την φαντασία και ενισχύει την ευρηματικότητα των συμμετεχόντων;	1	8	12	23
10. Θεωρείτε πως μέσα από αυτή τη διαδικασία έχετε συνάψει με τους καθηγητές και τους συμμαθητές σας βαθύτερες και πιο δυνατές σχέσεις που στηρίζονται στην πολύωρη συνεργασία και στην απόκτηση κοινών εμπειριών;	1	11	22	10
11. Η διάκριση επηρέασε την αυτοπεποίθησή σας στο να εκφράζεστε με άνεση και να επικοινωνείτε καλύτερα με τους άλλους;	16	14	12	2

Πίνακας 2 : Απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο των μαθητών με διακρίσεις

Και το αντίστοιχο διάγραμμα

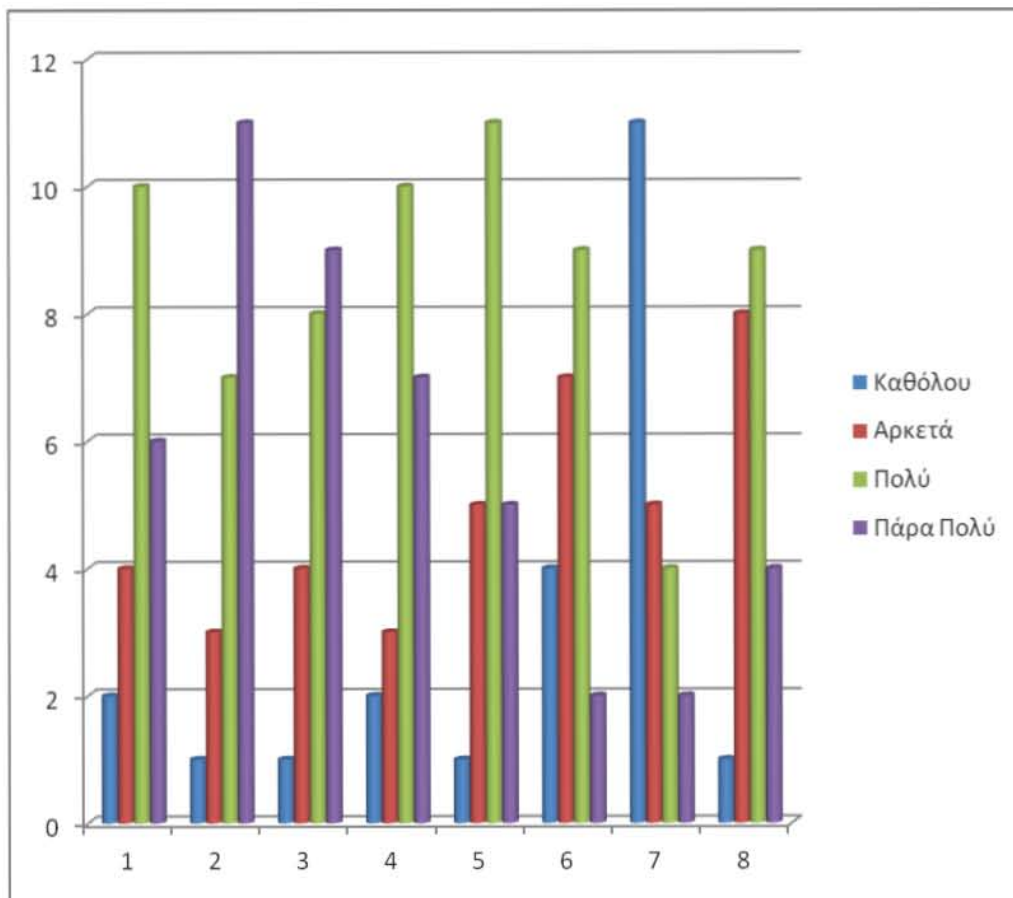

Εικόνα 8: Απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο των μαθητών με διακρίσεις

	Καθόλου	Αρκετά	Πολύ	Πάρα Πολύ
1. Πιστεύετε πως μέσα από τη διαδικασία των ρητορικών αγώνων έχετε αναπτύξει μια πιο στενή και πιο προσωπική σχέση με τους συμμετέχοντες μαθητές σας;	2	4	10	6
2. Θεωρείτε πως μέσω της ενασχόλησης σας με τους ρητορικούς αγώνες αντιλαμβάνεστε με εναργέστερο τρόπο την ιδιοσυγκρασία της νέας γενιάς;	1	3	7	11
3. Νομίζετε πως οι συγκεκριμένοι αγώνες προάγουν την ομαδικότητα και την αρετή της συνεργασίας;	1	4	8	9
4. Θεωρείτε πως η ενασχόληση των παιδιών με τα ρητορικά αγωνίσματα τους κινεί το ενδιαφέρον για την επικαιρότητα και τους καθιστά ενεργούς και ευσυνείδητους πολίτες;	2	3	10	7
5. Πιστεύετε πως συνολικά τα αγωνίσματα των ρητορικών αγώνων οξύνουν το πνεύμα και την κριτική ικανότητα των παιδιών ;	1	5	11	5
6. Πόσο σημαντικούς θεωρείτε τους ρητορικούς αγώνες για την ομαλή κοινωνικοποίηση και την ολοκλήρωση της προσωπικότητας τους;	4	7	9	2
7. Κατά πόσο θεωρείτε πως η συνεχής αντιπαράθεση μέσα από τους ρητορικούς λόγους φθείρει τις σχέσεις των συμμετεχόντων και προάγει τον αθέμιτο ανταγωνισμό ;	11	5	4	2
8. Κατά πόσο πιστεύετε πως συμβάλλει στην ωρίμανση του νου των νέων η συνεχής έκθεση απόψεων και επιχειρηματολογίας μπροστά σε κοινό ;	1	8	9	4

Πίνακας 3 : Απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο των Εκπαιδευτικών

Και το αντίστοιχο διάγραμμα

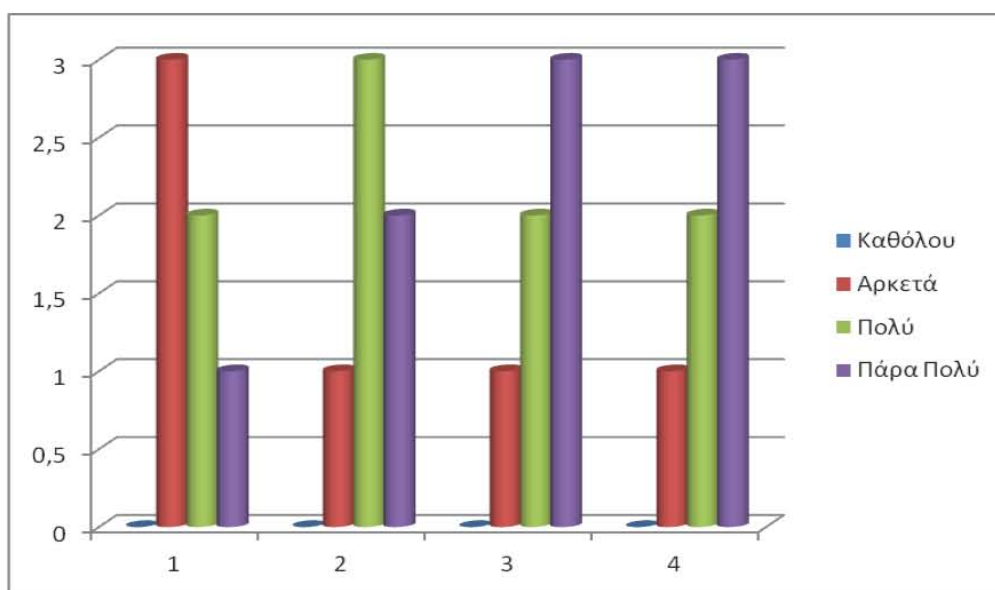

Εικόνα 9: Απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο των εκπαιδευτικών

	Καθόλου	Αρκετά	Πολύ	Πάρα Πολύ
1. Από την εμπειρία σας, η συμμετοχή και οι διακρίσεις του σχολείου σε διαγωνισμούς των ρητορικών αγώνων αναβάθμισε το κύρος της σχολικής μονάδας απέναντι στους γονείς;	0	3	2	1
2. Από την εμπειρία σας, η συμμετοχή και οι διακρίσεις του σχολείου σε διαγωνισμούς των ρητορικών αγώνων αναβάθμισε το κύρος της σχολικής μονάδας απέναντι σε άλλες σχολικές μονάδες;	0	1	3	2
3. Από την εμπειρία σας, η συμμετοχή και οι διακρίσεις του σχολείου σε διαγωνισμούς των ρητορικών αγώνων αναβάθμισε το κύρος της σχολικής μονάδας απέναντι στην κοινωνία;	0	1	2	3
4. Θεωρείτε πως η πρόταση στους μαθητές για συμμετοχή στους ρητορικούς αγώνες προσθέτει στο πρόγραμμα του σχολείου εναλλακτικές δραστηριότητες, δίνοντας στους μαθητές ευκαιρίες να ανακαλύψουν τις κλίσεις και τα ενδιαφέροντα τους;	0	1	2	3

Πίνακας 4: Απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο των Διευθυντών

Και το αντίστοιχο διάγραμμα

Εικόνα 10: Απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο των Διευθυντών

3.8 Σχολιασμός πινάκων και διαγραμμάτων

Τα συμπεράσματα της έρευνας είναι σημαντικά και καταδεικνύουν τη χρησιμότητα και τα οφέλη όλης της εκπαιδευτικής κοινότητας από τη συμμετοχή στους αγώνες λόγου. Είναι επιπλέον και πιο ειδικά σαφές από τη μελέτη των πινάκων και των διαγραμμάτων που προέκυψαν ως αποτελέσματα του πειράματος ότι η συμμετοχή στους σχολικούς αγώνες βοηθά ειδικά τη διοίκηση της σχολικής μονάδας να έχει ευκολότερο και επιτυχέστερο έργο.

Από τη μελέτη των στοιχείων διαπιστώνεται ότι η πλειονότητα των διευθυντών (5 στους 6) δηλώνει ότι η συμμετοχή των μαθητών/τριών σε αγωνίσματα λόγου αναβάθμισε πολύ έως πάρα πολύ το κύρος της σχολικής μονάδας απέναντι σε άλλες σχολικές μονάδες και επιπλέον πρόσθεσε στο πρόγραμμα του σχολείου εναλλακτικές δραστηριότητες δίνοντας στους μαθητές ευκαιρίες να ανακαλύψουν τις κλίσεις και τα ενδιαφέροντά τους. Επίσης 6 στους 6 διευθυντές δήλωσαν ότι η συμμετοχή των μαθητών/τριών σε ανάλογα προγράμματα αναβάθμισε αρκετά, πολύ έως πάρα πολύ το κύρος της σχολικής μονάδας απέναντι στους γονείς. Επομένως, η θετική άποψη των διευθυντών καταδεικνύει ότι οι καινοτομίες καλλιεργούν θετικές στάσεις και εν γένει ενσυνείδητες συμπεριφορές.

Από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών διαπιστώνεται ότι οι ερωτηθέντες σε μεγάλο ποσοστό (πάνω από 70%) θεωρούν ότι η συμμετοχή των μαθητών/τριών σε αγώνες λόγου προήγαγε πολύ έως πάρα πολύ την ομαδικότητα και την αρετή της συνεργασίας, κίνησε το ενδιαφέρον για την επικαιρότητα και κατέστησε τους μαθητές ενεργούς και ευσυνείδητους πολίτες, όξυνε το πνεύμα και την κριτική ικανότητα των παιδιών για την ομαλή κοινωνικοποίηση και την ολοκλήρωση της προσωπικότητάς τους και επιπλέον δεν έφθειρε τις σχέσεις των συμμετεχόντων και δεν προήγαγε τον αθέμιτο ανταγωνισμό. Τέλος συνέβαλε στην ωρίμανση του νου των νέων η συνεχής έκθεση απόψεων και επιχειρηματολογίας μπροστά σε κοινό.

Επιπλέον προς όφελος των Εκπαιδευτικών σε ποσοστό πάνω από 70% απάντησαν ότι ανέπτυξαν μια πιο στενή και πιο προσωπική σχέση με τους συμμετέχοντες μαθητές τους και ότι πλέον αντιλαμβάνονται με εναργέστερο τρόπο την ιδιοσυγκρασία της νέας γενιάς.

Από τις απαντήσεις των ίδιων των μαθητών διαπιστώνεται ότι σε πολύ μεγάλο ποσοστό (πάνω από 80%) θεωρούν ότι η συμμετοχή τους αγώνες λόγου έδωσε τη δυνατότητα να αναπτύξουν και να ισχυροποιήσουν την επιχειρηματολογία τους, διεύρυναν τους ορίζοντές τους και έγιναν πιο δεκτικοί και ανεκτικοί στη διαφορετική ή/και αντίθετη από τη δική τους άποψη. Ανέπτυξαν το πνεύμα της συλλογικότητας και της ομαδικότητας, όξυναν την κριτική τους ικανότητα και τη δημιουργική τους σκέψη, ενίσχυσαν την αυτοπεποίθησή τους μέσω της συνεχούς έκθεσής τους στο κοινό και συνειδητοποίησαν την αξία της πολύπλευρης και εμπεριστατωμένης ενημέρωσης

Επιπλέον δε δημιούργησαν έχθρες ανάμεσά τους αλλά ευγενή ανταγωνισμό και επιπλέον δεν εξωτερίκευαν έναν πιο εριστικό και αδιάλλακτο χαρακτήρα. Όξυναν τη φαντασία τους και ενίσχυσαν την ευρηματικότητά τους και σύναψαν με τους καθηγητές και τους συμμαθητές τους βαθύτερες και πιο δυνατές σχέσεις που στηρίζονται στην πολύωρη συνεργασία και στην απόκτηση κοινών εμπειριών. Τέλος επηρεάστηκε η αυτοπεποίθησή τους προς το καλύτερο, στο να εκφράζονται με άνεση και να επικοινωνούν καλύτερα με τους άλλους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζουμε τα πορίσματα και τα συμπεράσματα της έρευνάς μας, τα οποία αντανακλούν τα αποτελέσματα των μετρήσεων. Τέλος, παρουσιάζουμε τις δυνατότητες για μελλοντική έρευνα καθώς και τους περιορισμούς της έρευνας που αντανακλούν προβλήματα που προέκυψαν κατά τη διάρκεια εκπόνησης της έρευνας.

4.1 Συμπεράσματα και μελλοντική έρευνα

Στην παρούσα εργασία εξετάσαμε τη συμβολή των μαθητικών αγώνων στην αποτελεσματική διοίκηση της σχολικής μονάδας. Εξηγήσαμε πώς οι μαθητικοί αγώνες μπορούν να βοηθήσουν τη διεύθυνση της σχολικής μονάδας, ώστε να γίνει πιο παραγωγική και πιο αποτελεσματική απέναντι στις σύγχρονες απαιτήσεις της κοινωνίας. Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τα πειράματά μας μας άφησαν ικανοποιημένους ως προς το ζητούμενο της εργασίας. Τα βασικά συμπεράσματα που προκύπτουν από τη συγκεκριμένη έρευνα είναι τα εξής:

Οι μαθητές εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία και συμπράττουν με τους εκπαιδευτικούς και τους συμμαθητές τους. Δεδομένου του ομαδοκεντρικού πλαισίου γεννούν χαρακτηριστικά συνεργασίας, ανεκτικότητας, ευγενούς άμιλλας, ανταγωνισμού και επιπλέον μπορούν να διαχειρίζονται με δεξιοτεχνία την πιθανή επιτυχία ή αποτυχία τους. Η διέγερση των συναισθημάτων μέσω της μάθησης ως παιχνιδιού συμβάλλει στην ανακάλυψη προσωπικών ταλέντων, καλλιτεχνικών, και ερευνητικών δεξιοτήτων καθώς συνδέονται με το μάθημα, χαράσσοντας νέους δρόμους εμβάθυνσης στο εκάστοτε γνωστικό αντικείμενο. Η επαφή των μαθητών με σοβαρά ζητήματα γενικότερου ενδιαφέροντος έχει ως συνέπεια την προετοιμασία τους για τον μελλοντικό τους ρόλο ως σκεπτόμενων πολιτών της δημοκρατικής πολιτείας. Επιπλέον τους προσφέρεται η δυνατότητα να αναπτύξουν μια διαφορετικού είδους συνεργασία και σχέση με τους καθηγητές και τους συμμαθητές τους και να εισαχθούν στο πνεύμα της υγιούς διασχολικής άμιλλας με κύριο κριτήριο την ομαδική εργασία.

Σε προσωπικό επίπεδο, οι μαθητές αναπτύσσονται κοινωνικά και πολιτισμικά, επιστρατεύοντας την αυτοπεποίθησή τους και ενεργοποιώντας την ευρηματικότητα

και την ευφυΐα τους. Αξιοσημείωτο επίσης είναι το αίσθημα αυτοελέγχου και υπευθυνότητας που αποκτούν, αφού μέσα από τα καινοτόμα προγράμματα προάγεται η αυτενέργεια, η βιωματικότητα, η αυτοαξιολόγηση και η αυτοπραγμάτωση. Επιπροσθέτως, θέτουν υψηλότερους στόχους, αποκτούν κίνητρα, διαχειρίζονται και επιλύουν προβλήματα, αναλύουν, τεκμηριώνουν και τέλος εποικοδομούν κριτική σκέψη. Όλα τα παραπάνω υποστηρίζουν τη σχολική αλλά και την επαγγελματική ανάπτυξη των μαθητών και ταυτόχρονα οι ίδιοι μαθαίνουν πώς να είναι αποδοτικοί σε όλη την ενεργή ζωή τους.

Από την άλλη πλευρά, οι εκπαιδευτικοί τροφοδοτούν το εκπαιδευτικό τους έργο. Αποτέλεσμα αυτού είναι η καθιέρωσή τους και η καταξίωσή τους, καθώς διαδραματίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην ηγεσία της σχολικής μονάδας. Περαιτέρω, κερδίζουν στενή και αλληλεπιδραστική σχέση με τους μαθητές και λαμβάνουν ατέρμονη ανατροφοδότηση ως προς την εφαρμογή της εκπαιδευτικής διαδικασίας και πολιτικής που ορίζουν. Καθώς ακμάζει η φαντασία και η επινοητικότητα τους, ξεφεύγουν από τα παραδοσιακά διδακτικά μοντέλα και στοχεύουν στον ανασχεδιασμό και στην αναπλαισίωση. Αναμφισβήτητα προάγουν την πολυδιεργασία, τη διαθεματικότητα και διαδίδουν το όραμα της αλλαγής και της δυναμικής διδασκαλίας. Παράλληλα αποκτούν βέλτιστες ικανότητες διαχείρισης, συντονισμού της τάξης και καταμερισμού εργασιών, γίνονται καθοδηγητές, σύμβουλοι και εμπνευστές της διαφορετικότητας. Με αφετηρία τις θέσεις αυτές, οι εκπαιδευτικοί ενθαρρύνονται, θέτουν καλές πρακτικές, αυτοαξιολογούνται και τέλος χαλυβδώνουν την ακαδημαϊκότητα και τον επαγγελματισμό τους.

Θα αποτελούσε σοβαρή παράλειψη να μην τονιστούν τα οφέλη των καινοτόμων δράσεων ως προς το περιβάλλον της σχολικής μονάδας. Αρχικά διαμορφώνεται θετικό κλίμα στις σχέσεις μεταξύ των εκπαιδευτικών και των γονέων και αναφύεται η συνεργασία, η αλληλεπίδραση και η ομαδικότητα. Οι διάφοροι φορείς της σχολικής μονάδας είναι σε θέση να κατανοήσουν τις ανάγκες των μαθητών και να τους προσφέρουν πιο ουσιαστική, συνειδητή και ποιοτική παροχή γνώσεων. Πράγματι, με τη συμμετοχή της σχολικής μονάδας σε καινοτόμα προγράμματα, οι μαθητές, οι εκπαιδευτικοί και όλοι οι εμπλεκόμενοι συνδέονται με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, αναβαθμίζουν την κουλτούρα, συνεισφέρουν και διαδίδουν την αξία της

προσφοράς. Όλο και περισσότεροι εκπαιδευτικοί, επηρεασμένοι από άλλους που δραστηριοποιούνται σε σχολικούς διαγωνισμούς, επιθυμούν να πάρουν μέρος σε αντίστοιχα προγράμματα και έτσι θεσπίζεται μια συλλογική ταυτότητα του σχολείου. Κατά αυτόν τον τρόπο, το σχολείο μπορεί να αποκτήσει προσανατολισμό και στόχευση, κερδίζοντας ισχυρή φήμη και διακρίσεις. Ο προσανατολισμός αυτός λειτουργεί συμπληρωματικά με την καλλιέργεια υψηλών προσδοκιών στους εκπαιδευόμενους και ευνοεί τους εκπαιδευτικούς στις διαδικασίες αξιολόγησης και μοριοδότησης. Συγκεντρωτικά, γίνεται φανερό ότι η διεξαγωγή τέτοιων δράσεων φέρνει τη σχολική μονάδα ένα βήμα πιο κοντά στο νέο αποτελεσματικό σχολείο.

Η καινοτομία στην εκπαίδευση θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μία αδιάκοπη διαδικασία και όχι ως ένα στιγμιότυπο, ως ένα γεγονός. Μοναδικός στόχος πρέπει να αποτελεί η διαρκής πορεία για τη βελτίωση, την πρόοδο, την αναδημιουργία και την επιτυχία, αφήνοντας πίσω τον στερεότυπο γραμμικό τρόπο προσέγγισης του εκπαιδευτικού έργου και ακολουθώντας το συνεχώς μεταβαλλόμενο και πολύπλοκο περιβάλλον. Τα καινοτόμα προγράμματα συμβάλλουν σημαντικά στην εξασφάλιση δεξιοτήτων, συμπεριφορών και στάσεων που χρειάζονται οι εκπαιδευόμενοι, για να αντιμετωπίσουν τον κόσμο του αύριο. Ας ελπίσουμε ότι θα κεντρίσουν το ενδιαφέρον περισσότερων εκπαιδευτικών και οι ίδιοι θα αναδείξουν τις βέλτιστες εκπαιδευτικές πρακτικές, μεταβιβάζοντας στους μαθητές την κληρονομιά τους.

Οι Διευθυντές και οι συνάδελφοι των σχολικών μονάδων οφείλουν να προετοιμάζουν έγκαιρα και κατάλληλα, τόσο τους μαθητές και τις μαθήτριες που συμμετέχουν στις ομάδες του σχολείου, όσο και τους μαθητές/τριες που συνδράμουν στη διαδικασία ως χρονομέτρες ή παρακολουθούν ως θεατές τις συναντήσεις των ομάδων του σχολείου.

Δε θέλουμε Σχολικούς Αγώνες κλεισμένων των θυρών, δεν υπάρχει κανένας λόγος διεξαγωγής τέτοιων αγώνων στα σχολεία μας. Θέλουμε οι Σχολικοί Αγώνες να συμβάλλουν βιωματικά για όλους τους μαθητές και να αποτελούν ερέθισμα, ώστε να συμμετάσχουν στο μέλλον όλο και περισσότεροι μαθητές. Παράλληλος στόχος αποτελεί η προαγωγή του εύ αγωνίζεσθαι, του σεβασμού των κανόνων και του αντιπάλου και της αυτοβελτίωσης μέσα από προσωπική και ομαδική προσπάθεια.

Όλα αυτά μόνο οι συνάδελφοι εκπαιδευτικοί, με την κατάλληλη παιδαγωγική προσέγγιση και σε συνεργασία με τους μαθητές και τις μαθήτριες, μπορούν να τα κάνουν πράξη. Η συνεργασία των Διευθυντών των σχολικών μονάδων με τις οικείες Δ.Δ.Ε. καθώς και η συνοδεία των θεατών-μαθητών από Διευθυντές και συναδέλφους κατά τη διάρκεια των Διαγωνισμών θα συμβάλουν τα μέγιστα στην υλοποίηση όλων των παραπάνω.

4.2 Περιορισμοί έρευνας

Το πιο σημαντικό πρόβλημα που συναντήσαμε κατά τη διάρκεια της έρευνάς μας ήταν το γεγονός ότι βιβλιογραφικά το θέμα δεν είχε διερευνηθεί αρκετά και δεν υπήρχαν πολλές αναφορές σχετικές με το θέμα. Από την άλλη το μεγαλύτερό μας πλεονέκτημα ήταν ότι ερευνήσαμε ένα θέμα που μας ήταν ιδιαίτερα γνωστό και δουλεμένο σε διάστημα μεγαλύτερο της δεκαετίας, εξαιτίας της διαρκούς συμμετοχής μας σε τέτοιου είδους διαγωνισμούς.

Η έρευνα απαιτούσε πολύ χρόνο. Εδώ και αρκετό καιρό είμαστε σε επαφή με ανθρώπους που συμμετείχαν σε τέτοιου είδους διαγωνισμούς, έχουμε μελετήσει ιδιαίτερα τα οφέλη επάνω στην εκπαιδευτική κοινότητα και κατ' επέκταση στη διοίκηση και έχουμε δει τα άμεσα αποτελέσματα και τα οφέλη από τη συμμετοχή.

Ένα επιπλέον πρόβλημα που προέκυψε ήταν το γεγονός ότι έπρεπε να πάρουμε τη γνώμη και ανθρώπων που δεν ήταν πλέον στη σχολική μονάδα και έπρεπε να βρούμε διευθύνσεις και τηλέφωνα από συλλόγους αποφοίτων.

Αναφορές

Afshari, M., Bakar, K., Luan, W., Samah, B., and Fooi, F., (2009) Technology and school leadership, *Technology. Pedagogy and Education*. Vo. 18, No. 2, pp. 235-248.

Afshari, M., Bakar, K., Luan, W., Samah, B. and Fooi, F., (2010) Computer use by secondary school principals. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, volume 9, Issue 3.

Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1994) *Improving organizational effectiveness through transformational leadership*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Crookall, D., (1988) *Communication and simulation*, Clevedon, UK: Multilingual Matters

Dornyei, Z., (1997) *Psychological processes in cooperative language learning: Group dynamics and motivation*, *Modern Language Journal*, 81, 482-493.

Fullan, M. (2014) *The moral imperative realized*, Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Fullan, M. & Hargreaves, A. (1996) *What's Worth Fighting for in Your School*, New York: Teachers' College Press.

Jackson, P. (1968), *Life in Classrooms*, New York: Holt, Rinehart and Winston.

Nisbett, R.E., (2003) *The geography of thought: How Asians and Westerners think differently . . . and why*, New York: Free Press.

Robinson, K., (1999) *All Our Futures: Creativity, Culture and Education National Advisory Committee on Creative and Cultural Education*.

Schein, E. (2004) *Organizational Culture and Leadership*, Third Edition

Schunk, D. H. (1981) *Modeling and attributional effects on children's achievement: A self-efficacy analysis*, *Journal of Educational Psychology*

Tennant, M., (1997) *Psychology and Adult Learning*, London: Routledge.

Έγγραφο του ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ με στοιχεία 162550/Γ2/21-12-2012

Ελευθεράκης Θ, (2008) Παιδαγωγικές αντιλήψεις και κοινωνική δικαιοσύνη: Από τη Σχολική Κοινότητα του Μαρασλείου Διδασκαλείου (1923-26) στις Μαθητικές Κοινότητες του σύγχρονου Ελληνικού Σχολείου, Πανεπιστήμιο Κρήτης.

Καρατάσιος, Γ., Καραμήτρου Α. Ε, (2008) *Η διαμόρφωση θετικού κλίματος ως*

παράγοντας ποιότητας της εκπαιδευτικής μονάδας, Ψηφιακή Βιβλιοθήκη

Λεμονή, Ι., Κολεζάκης, Α., (2013) Το πολυσύνθετο έργο του Διευθυντή Σχολικής Μονάδας και η έλλειψη σχετικής κατάρτισης του στη «Διοίκηση Εκπαιδευτικών Μονάδων. Επιστημονικό Εκπαιδευτικό Περιοδικό «εκπ@ιδευτικός κύκλος» Τόμος 1, Τεύχος 3.

Μαρμαρινός, Ι. (2000) *Το Σχολικό Πρόγραμμα*, Αθήνα.

Μοσχόπουλος (2015) Debate στην Εκπαίδευση.
(<http://www.idebate.org/International Debate Education Association>),

Παρασκευόπουλος, Ι.Ν., (1993) *Μεθοδολογία επιστημονικής έρευνας*, Αθήνα

Πολυχρονίδης, Μ. (2014) *Εκπαιδευτή ρητορική*
<http://www.e-paideia.org/content/ekpaideysi-stin-tehni-tis-ritorikis-simera>
(3/4/2015)

Σχίζας, Ε., (2003) *Εγχειρίδιο διττών λόγων*, Αθήνα: Φιλεκπαιδευτική Εταιρεία
<http://excellence.sch.gr/index.php> (18/04/2015)

http://neospaidagogos.gr/periodiko/writers/pdfs2/12.i_ritoriki_tis_kainotomias.pdf
(18/04/2015)

Εισαγωγή καινοτομιών στην σχολική μονάδα
http://www.slideshare.net/pantazi/ss-36356837?next_slideshow=1

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - ΤΑ ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΑΓΩΝΙΣΜΑΤΑ

1. ΔΙΤΤΟΙ ΛΟΓΟΙ

Σε αυτό το ομαδικό ρητορικό αγώνισμα δύο τριμελείς ομάδες μαθητών καλούνται να επιχειρηματολογήσουν υπέρ ή κατά ενός έως την ώρα διεξαγωγής τού αγώνα άγνωστου θέματος, αναλαμβάνοντας αντίστοιχα, μετά από κλήρωση, τον ρόλο τής κυβέρνησης (ή θέσης), η οποία υποστηρίζει τη θέση τού θέματος, ή τής αντιπολίτευσης (ή άρσης), η οποία αντιτάσσεται σε αυτή. Κάθε ομάδα έχει 15' για να προετοιμάσει τις ομιλίες της. Οι δύο πρώτοι ομιλητές κάθε ομάδας μιλούν από 6 λεπτά και οι τρίτοι ομιλητές αναλαμβάνουν να παρουσιάσουν, εντός 4 λεπτών, τη σύνοψη τής επιχειρηματολογίας τής ομάδας τους

Οι αγώνες διακρίνονται σε προκριματική, ημιτελική και τελική φάση. Στην προκριματική φάση οι αγώνες διεξάγονται σε τρεις (3) γύρους. Οι ομάδες των μαθητών αγωνίζονται σε ζευγάρια που προκύπτουν στον πρώτο γύρο από κλήρωση, ενώ στο δεύτερο και τρίτο γύρο οι ομάδες αγωνίζονται σε ζευγάρια που δημιουργούνται με βάση τη βαθμολογία τους στον πρώτο και δεύτερο γύρο. Στην ημιτελική φάση οι ομάδες αγωνίζονται σε ζευγάρια που προκύπτουν με βάση τη βαθμολογία τους από την προκριματική φάση.

Από τις αντιπαρατιθέμενες ομάδες αυτή που θα επιχειρηματολογήσει υπέρ της άποψης που ορίζει το θέμα καλείται ΘΕΣΗ, ενώ αυτή που θα αναπτύξει επιχειρηματολογία κατά της άποψης που ορίζει το θέμα ονομάζεται ΑΡΣΗ. Σε κάθε αγώνα με κλήρωση καθορίζεται ποια ομάδα αποτελεί τη ΘΕΣΗ και ποια την ΑΡΣΗ.

Ο ορισμός συνιστά ερμηνεία του θέματος και προσδιορίζει το πλαίσιο, εντός του οποίου θα αναπτυχθεί η επιχειρηματολογία. Δίνεται από τον πρώτο ομιλητή της κυβέρνησης και γίνεται αποδεκτός ή αμφισβητείται και επαναπροσδιορίζεται από τον πρώτο ομιλητή της αντιπολίτευσης.

Κάθε ομιλία αυξάνει την πειστικότητα και αποτελεσματικότητά της, όταν επιτύχει μια σειρά από στοιχεία:

1. Η κοσμιότητα του ομιλητή εξασφαλίζει το σεβασμό στις απόψεις του. Δείγματα της κοσμιότητας είναι ο ευγενής χαιρετισμός προς όλους τους συμμετέχοντες και οπωσδήποτε η αποφυγή αναίτιας και άσκοπης επιθετικότητας προς τους αντιπάλους.

2. Η περιορισμένη χρήση σημειώσεων διευκολύνει την οπτική επαφή του ομιλητή με το ακροατήριο, η οποία είναι σημαντική, γιατί σε συνδυασμό με το κατάλληλο για την περίπτωση ύφος ενισχύει την πειστικότητά του.
3. Η χρήση εισαγωγικών και καταληκτικών παρατηρήσεων δίνει το στίγμα σε μια ομιλία και πρέπει να εντάσσονται αντίστοιχα σε πρόλογο και επίλογο που σκοπό έχουν να κάνουν κατανοητή την πορεία της σκέψης της ομάδας.
4. Τα επιχειρήματα που χρησιμοποιούνται πρέπει να είναι πλήρη και πειστικά, να χαρακτηρίζονται από λογική συγκρότηση και συνέπεια και να είναι καίρια για την ανάπτυξη της επιχειρηματολογίας. Πρέπει να ομαδοποιούνται λογικά και να παρουσιάζονται με ιεράρχηση χρησιμοποιώντας παραδείγματα.
5. Η χρήση του χρόνου πρέπει να εξασφαλίζει επαρκή ανάπτυξη της επιχειρηματολογίας και αντεπιχειρηματολογίας του.

Κατά τη διάρκεια των μη προστατευόμενων περιόδων της ομιλίας κάθε ομιλητή, τα μέλη της αντίπαλης Ομάδας μπορούν να ζητήσουν το λόγο, υψώνοντας το χέρι. Ο ομιλητής έχει δικαίωμα να αρνηθεί την παρέμβαση, διαφορετικά παραχωρεί το δικαίωμα ερώτησης λέγοντας «παρακαλώ» ή «ορίστε». Οι ερωτήσεις πρέπει να είναι σύντομες (να μη διαρκούν περισσότερο από 15 δευτερόλεπτα) και να μην αποτελούν τοποθετήσεις.

Ο Χρονομέτρης παρακολουθεί, καταγράφει και κοινοποιεί τη χρονική διάρκεια των ομιλιών και των ερωτήσεων.

Αξιολόγηση:

Όλοι οι αγώνες αξιολογούνται από τριμελείς κριτικές επιτροπές εκτός από τον τελικό που αξιολογείται από πενταμελή κριτική επιτροπή.

Επικεφαλής της κριτικής επιτροπής ορίζεται ο πρόεδρος, ο οποίος κηρύσσει την έναρξη του αγώνα, δίνει το λόγο στους ομιλητές, ελέγχει τους χρονομέτρους, παρεμβαίνει στην περίπτωση που δεν τηρείται το κανονιστικό πλαίσιο και πιστοποιεί την εγκυρότητα της τελικής βαθμολογίας. Όλοι οι κριτές συμπληρώνουν έντυπο αξιολόγησης των ομιλιών, που περιλαμβάνει τις ατομικές βαθμολογίες, τη συνολική βαθμολογία των ομάδων καθώς και περιγραφική αξιολόγηση των ομιλητών.

Κριτήρια αξιολόγησης

1. Οι κριτές δεν πρέπει να επηρεάζονται από τις προσωπικές τους απόψεις, όταν αξιολογούν τις αγορεύσεις, αλλά να τις αξιολογούν με βάση τα παρακάτω κριτήρια:
  - Περιεχόμενο (Μονάδες: 1-30)
  - Δομή (Μονάδες: 1-20)
  - Έκφραση (Μονάδες: 1-20)
  - Ύφος (Μονάδες: 1-10)
  - Συνεργασία (Μονάδες: 1-10)
  - Τήρηση κανόνων (Μονάδες 1-10)
2. Η αξιολόγηση του κριτηρίου της συνεργασίας γίνεται με ένα βαθμό, κοινό για όλα τα μέλη της ομάδας.
3. Κάθε ομιλητής βαθμολογείται με 50 – 100 βαθμούς. Στους τρεις (3) πρώτους γύρους η ανώτερη βαθμολογία δεν πρέπει να υπερβαίνει τους 85 βαθμούς. Η ομάδα βαθμολογείται με το σύνολο των βαθμών των ομιλητών της.

Βοηθητικά στοιχεία για την αξιολόγηση:

1. Ορισμός

- Θετικά στοιχεία: Να διαγράφει με ακρίβεια τα όρια μέσα στα οποία θα κινηθεί η συζήτηση, να διευκρινίζει στοιχεία που απαιτούν επεξήγηση, να προσημαίνει την αντιπαράθεση πάνω στο θέμα και να υπογραμμίζει εμφατικά τη θέση της ομάδας πάνω σ' αυτό.
- Αρνητικά στοιχεία: Ταυτολογίες, αντιφάσεις, πλατειασμοί, ελλείψεις, αστοχίες.

2. Ερωτήσεις – Απαντήσεις

- Θετικά στοιχεία: Να είναι εύστοχες, άμεσες, αποτελεσματικές, ανασκευαστικές, να προωθούν τη συζήτηση και να καταδεικνύουν την ετοιμότητα των ομιλητών.
- Αρνητικά στοιχεία: Εκτενείς, με διαπιστωτική μορφή, άκαιρες, ασαφείς.

3. Περιεχόμενο

- Θετικά στοιχεία: Επάρκεια και ποιότητα πληροφοριών, ιδεών, τεκμηρίων, εννοιών, επιχειρημάτων, ενότητα σκέψεων εμπεριστατωμένο περιεχόμενο, αξιοποίηση απόψεων, εκφράσεων άλλων, πνευματικός πλούτος, λογική τεκμηρίωση, αποδεικτική δύναμη, πειστικότητα, κριτική ικανότητα και ορθή επιλογή γνώσεων, εύρος, βάθος και σοβαρότητα σκέψης.
- Αρνητικά στοιχεία: Αναφομοιώτες γνώσεις, τετριμμένες ιδέες, αυτονόητες

σκέψεις, ανίσχυρα επιχειρήματα, λογικά χάσματα, φυγόκεντρες σκέψεις που κινούνται στην περιφέρεια του θέματος, γενικευτικές κρίσεις, υπεραπλουστεύσεις, αυθαίρετα και αστήρικτα συμπεράσματα, ανολοκλήρωτα νοήματα, επαναλήψεις, παρείσακτα στοιχεία, περιττολογίες, πλατειασμοί.

4. Δομή

- Θετικά στοιχεία: Λογική διάταξη των σκέψεων, οργανική και αρμονική σύνδεση μεταξύ τους, λογική ακολουθία, συγκρότηση των σκέψεων σε λογικά επιχειρήματα, συνοχή στη διάταξη των ιδεών, ομαλή ροή παρουσίασης των συστατικών του περιεχομένου, ιεράρχηση και ομαδοποίηση επιχειρημάτων, έμφαση.
- Αρνητικά στοιχεία: Άτακτη παράθεση σκέψεων, απουσία συγκεκριμένης συλλογιστικής πορείας, κυκλική πορεία στην ανάπτυξη που δεν προωθεί τη σκέψη με νέες εμπνεύσεις αλλά την επαναφέρει στο σημείο αφετηρίας με επαναλήψεις, χαλαρή νοηματική σύνδεση ιδεών, κακή συλλογιστική πορεία.

5. Έκφραση

- Θετικά στοιχεία: Τήρηση μορφοσυντακτικών κανόνων, ικανότητα χειρισμού του λόγου, γλώσσα συγκροτημένη και αποτελεσματική, ακρίβεια διατύπωσης, σαφήνεια, ομοιομορφία του λόγου σε όλη την έκταση του λόγου, λεκτικός και εκφραστικός πλούτος.
- Αρνητικά στοιχεία: Γραμματικά και συντακτικά λάθη, ασάφειες, αοριστίες, ανακρίβειες, επιφανειακός εκφραστικός πλούτος, εκφραστική ανομοιομορφία, αδόκιμοι συνδυασμοί, ωραιολογία, βερμπαλισμός.

6. Ύφος

- Θετικά στοιχεία: Επιτονισμός, ένταση άνεση, επιλογές που συμβάλλουν στην πειστικότητα της ομιλίας, αυτοπεποίθηση, ρυθμός, καλή στάση στο βήμα, χιούμορ.
- Αρνητικά στοιχεία: Ανάγνωση από σημειώσεις, λόγος χωρίς συνεχή ροή με συχνές παύσεις, αμηχανία, ειρωνεία.

Τα θέματα των Διττών Αγώνων αντλούνται από την επικαιρότητα και από την ύλη των σχολικών βιβλίων (κυρίως από τη Νεοελληνική Γλώσσα για το Γυμνάσιο και τους Θεματικούς Κύκλους για το Λύκειο).

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΔΙΤΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

1. Οι μαθητές Γυμνασίου και Λυκείου πρέπει να φορούν καθημερινά στη διάρκεια του σχολικού ωραρίου τους συγκεκριμένη ενδυμασία.
2. Οι μαθητές Γυμνασίου και Λυκείου θα πρέπει να ταξινομούνται σε τμήματα ανάλογα με τις ακαδημαϊκές τους επιδόσεις.
3. Πρέπει να καταργηθούν οι ποινές στο Γυμνάσιο.

4. Πρέπει να καταργηθούν οι πολυήμερες εκδρομές εκτός έδρας για όλα τα Γυμνάσια.
5. Οι μαθητικές παρελάσεις στις εθνικές επετείους πρέπει να καταργηθούν.
6. Οι αλλοδαποί πρέπει να φοιτούν σε διαφορετικά σχολεία.
7. Το μάθημα των Θρησκευτικών πρέπει να καταργηθεί.
8. Τα Αρχαία Ελληνικά πρέπει να διδάσκονται στο Γυμνάσιο μόνο από μετάφραση.
9. Τα Greeklish είναι απειλή για την ελληνική γλώσσα.
10. Οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές μπορούν να αντικαταστήσουν τους εκπαιδευτικούς.
11. Η χρήση των tablets στην εκπαιδευτική διαδικασία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι επιζήμια.
12. Ένας σημερινός έφηβος μαθαίνει περισσότερα από το Διαδίκτυο παρά από το σχολείο.
13. Το Διαδίκτυο φέρνει τους ανθρώπους πιο κοντά.
14. Τα ψηφιακά παιχνίδια είναι επιζήμια για τα παιδιά.
15. Τα κινητά τηλέφωνα δημιουργούν πιο πολλά προβλήματα από όσα λύνουν.
16. Ο γονεϊκός έλεγχος κατά τη διάρκεια της εφηβείας πρέπει να είναι περιορισμένος.
17. Η χειραφέτηση της γυναίκας ευθύνεται για την κρίση του θεσμού της οικογένειας.
18. Κάτω από τις παρούσες συνθήκες είναι καλύτερο οι νέοι της χώρας μας να αναζητήσουν την τύχη τους στο εξωτερικό.
19. Κάτω από τις παρούσες συνθήκες είναι καλύτερο οι νέοι να ζουν στην ύπαιθρο παρά στην πόλη.
20. Οι πιο γνήσιοι Έλληνες ζουν εκτός Ελλάδας.
21. Η μετανάστευση είναι πληγή για τις χώρες υποδοχής.
22. Οι πολιτιστικοί θησαυροί πρέπει να επιστραφούν και να εκτίθενται στις χώρες προέλευσής τους.
23. Πρέπει να επιτραπεί η πραγματοποίηση κοσμικών εκδηλώσεων στους χώρους των μουσείων.
24. Η ηλεκτρονική παρακολούθηση των δημόσιων χώρων είναι επιβεβλημένη.
25. Πρέπει να επιβληθεί η απαγόρευση του καπνίσματος σε όλους τους κοινόχρηστους κλειστούς χώρους, δημόσιους και ιδιωτικούς.
26. Τα εμπορικά καταστήματα πρέπει να είναι ανοιχτά και τις Κυριακές.
27. Η θεσμοθέτηση της θανατικής ποινής είναι επιβεβλημένη.
28. Τα πειράματα στα ζώα πρέπει να απαγορευτούν.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΔΙΤΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΛΥΚΕΙΟΥ

1. Η δημοκρατία πρέπει να ανέχεται και τους εχθρούς της.
2. Ο σύγχρονος αθλητισμός έρχεται σε αντίθεση με τα αθλητικά ιδεώδη.
3. Δεν πρέπει να αφαιρείται η φοιτητική ιδιότητα από τους φοιτητές που ξεπέρασαν το όριο φοίτησης.
4. Τα εμπορικά καταστήματα πρέπει να είναι ανοιχτά και τις Κυριακές.
5. Η επέμβαση ξένων δυνάμεων για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι επιβεβλημένη.
6. Η μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων πρέπει να καταργηθεί.
7. Οι πολιτισμικοί θησαυροί πρέπει να επιστρέψουν στη χώρα προέλευσής τους.
8. Οι πολίτες έχουν το δικαίωμα να γνωρίζουν την ιδιωτική ζωή των δημόσιων προσώπων και όσων επιθυμούν να καταλάβουν δημόσια αξιώματα.
9. Σε καιρούς οικονομικής κρίσης η οικονομική ανάπτυξη είναι πιο σημαντική από την προστασία του περιβάλλοντος.
10. Το facebook πρέπει να καταργηθεί.
11. Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας πρέπει να επιδοτούνται από την κυβέρνηση.
12. Όλοι οι πολίτες πρέπει να θεωρούνται μετά θάνατον δωρητές οργάνων.
13. Η αρχαία ελληνική γραμματεία πρέπει να διδάσκεται στο Γυμνάσιο μόνο από μετάφραση.
14. Οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές μπορούν να αντικαταστήσουν τους εκπαιδευτικούς.
15. Οι ηλικιωμένοι άνω των 75 ετών δεν πρέπει να ψηφίζουν στις εκλογές.
16. Τα μαθήματα γενικής παιδείας δεν πρέπει να διδάσκονται στη Γ' Λυκείου.
17. Το να πεθαίνει κανείς για ένα ιδανικό είναι λάθος.
18. Στη δημοκρατία οι πολίτες πρέπει να εφαρμόζουν τους νόμους, ακόμη και όταν διαφωνούν.
19. Θα πρέπει να επιτρέπεται η δυνατότητα ευθανασίας σε ανθρώπους που πάσχουν από ανίατη ασθένεια και υποφέρουν από αφόρητους πόνους.
20. Δεν πρέπει να επιτρέπεται η υιοθεσία παιδιών από ομοφυλόφιλα ζευγάρια.
21. Η κατάληψη είναι αναφαίρετο δικαίωμα των μαθητών.
22. Η χρήση των tablets στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι επιβεβλημένη.

23. Το μάθημα των Θρησκευτικών δεν πρέπει να διδάσκεται στα σχολεία.
24. Πρέπει να επιβάλλεται η θανατική καταδίκη στους τρομοκράτες.
25. Η παράδοση και όχι η βιολογία προσδιορίζει τη φυσιολογία ενός εθνικού συνόλου.
26. Σε ορισμένες περιπτώσεις πρέπει να επιτρέπεται η χρήση της βίας.
27. Οι μαθητές πρέπει να κατατάσσονται σε τμήματα ανάλογα με την επίδοσή τους.
28. Σε χώρες που δε σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν πρέπει να χορηγείται κανενός είδους βοήθεια.
29. Η προστασία των πολιτών επιβάλλει τον περιορισμό των ατομικών ελευθεριών.
30. Η χειραφέτηση της γυναίκας ευθύνεται για την κρίση του θεσμού της οικογένειας.

2. ΑΥΘΟΡΜΗΤΟΣ ΛΟΓΟΣ

Πρόκειται για έναν σύντομο αυτοσχέδιο λόγο διάρκειας 3-4 λεπτών, που στηρίζεται κυρίως στη δημιουργική και τη συνειρμική σκέψη του ομιλητή, ο οποίος καλείται να επιλέξει ένα από τα τρία θέματα που του δίνονται και να προετοιμάσει την παρουσίασή του εντός ενός λεπτού. Σκοπός του ομιλητή είναι με αφορμή το θέμα που επέλεξε να παρουσιάσει έναν λόγο οργανωμένο με αλληλουχία, πρωτοτυπία και ζωντάνια. Το αγώνισμα διεξάγεται σε δύο προκριματικούς γύρους, έναν ημιτελικό και τον τελικό γύρο.

Κάθε ομιλητής εισέρχεται στην αίθουσα, στην οποία διεξάγεται το αγώνισμα. Αφού διαβάσει τα θέματα που του δίνονται και που αντλούνται από Τράπεζα Θεμάτων τα μελετάει για μισό λεπτό, προκειμένου να επιλέξει ένα από τα τρία, χωρίς να κρατήσει καμία σημείωση. Στη συνέχεια και για 1 λεπτό επιτρέπεται να κρατήσει σημειώσεις για το θέμα που έχει επιλέξει και τις οποίες, αν θέλει, μπορεί να χρησιμοποιήσει στην ομιλία του. Κανένας ομιλητής ή μέλος του ακροατηρίου δεν επιτρέπεται να βγει από την αίθουσα πριν ολοκληρωθεί ο γύρος. Το αγώνισμα διεξάγεται σε δύο προκριματικούς γύρους, έναν ημιτελικό και τον τελικό γύρο. Τα θέματα του Αυθόρμητου Λόγου διατυπώνονται:

Για το Γυμνάσιο συνήθως ως:

- λέξεις
- ολοκληρωμένες ή μισοτελειωμένες φράσεις
- παροιμίες ή αποφθέγματα ή γνωμικά

Για το Λύκειο συνήθως ως:

- λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν αφηρημένες έννοιες

- φράσεις που περιγράφουν απρόβλεπτες καταστάσεις
- προτάσεις ή θέσεις, γνωμικά ή αποφθέγματα

Χρονική Διάρκεια: Οι συμμετέχοντες έχουν στη διάθεσή τους το ελάχιστο 2 και το περισσότερο 3 λεπτά, για να αναπτύξουν προφορικά μπροστά στο ακροατήριο το θέμα που επέλεξαν και για 1,5 λεπτό προετοίμασαν.

Αξιολόγηση

Κριτήρια αξιολόγησης της αυθόρμητης ομιλίας των μαθητών αποτελούν:

1. Η οργάνωση: η συνάφεια και νοηματική σύνδεση, η σαφήνεια, η αλληλουχία και ομαλή μετάβαση από την μία ιδέα στην άλλη.
2. Το περιεχόμενο: η επαρκής ανάλυση ή αφήγηση της ιδέας ή του ζητήματος, η πολύπλευρη παρουσίαση του θέματος, η ανάδειξη των σημαντικότερων σημείων, η πρωτοτυπία και η ευρηματικότητα.
3. Η εκφορά του λόγου: η εκφραστικότητα, η στάση και οι κινήσεις του ομιλητή, η ευφράδεια, η άνεση, η συνεχής ροή του λόγου, η καλή οπτική επαφή με το ακροατήριο, η σωστή χρήση της γλώσσας.

Ενδεικτική Θεματολογία Αυθόρμητου Λόγου:

- Απλές καθημερινές λέξεις: Βουνό... / Βυθός... / Δάσος... / Ωκεανός... / Σχολείο... / Αστέρια... / Μουσική... / Θάλασσα... / Τραγούδι...
- Καταστάσεις...: Σαββατοκύριακο με βροχή... / Μήνυμα στο Κινητό... / Λάτρης τεχνολογίας... / Με το τηλεχειριστήριο στο χέρι... / Η κλήση σας προωθείται... / Περίπατος στο Βουνό... / δάσκαλος με πιάνει με σκονάκι... / Χτυπάει το κουδούνι... /
- Απροσδόκητες ή Άβολες Καταστάσεις...: Χρόνια Πολλά!... / Έκπληξη...! / Επιτέλους!... / Και ξαφνικά αλλάζουν όλα! / και μετά τι γίνεται...;
- κι άλλου είδους καταστάσεις...: Ελευθερία Χωρίς Όρια... / Πρωϊνό Εύπνημα... / Καταστροφή... / Καταστροφή του Κόσμου... / Θετική Σκέψη... / στην κόψη του ξυραφιού... / παιδικές καταστάσεις... / παιδικές αναμνήσεις... / βαριέμαι...! / ποιος μίλησε...; / πρόβλημα!...
- Έννοιες-Συναισθήματα: Φιλία... / Έρωτας... / Υπομονή... / Απαισιοδοξία... / Εξουσία... / Δύναμη... / Απουσία... / Πόλεμος... / Γυναίκα... / Άνδρας... / Μαμά... / φόβος... / απογοήτευση... / το χρήμα...
- Επικαιρότητα και θέματα που ενδιαφέρουν τους μαθητές: Αρχαία στο Γυμνάσιο... / Το Διαδίκτυο ανοίγει παράθυρα στον κόσμο...
- Εξαρτάται από ποια πλευρά το βλέπεις... / «2 όψεις ενός Νομίσματος»: φράσεις και καταστάσεις που εννοούνται με 2 ή και περισσότερους τρόπους ανάλογα με την οπτική και τη θέση στην οποία βρίσκεται κανείς... (μητέρα-παιδί / άντρας-γυναίκα, αγόρι-κορίτσι / Καπνιστής-Μη Καπνιστής / Φτωχός-Πλούσιος / Δάσκαλος-Μαθητής / Αφεντικό-Υπάλληλος, Εργοδότης-Εργάτης)... / π.χ. Μα είσαι παιδί ακόμα...! / Όταν μεγαλώσεις θα καταλάβεις... / Να είσαι φρόνιμος... / Ελεύθερος Χρόνος... / Κακές Παρέες... / Πατάτες τηγανιτές... / Κραβατομουρμούρα... / Ποδόσφαιρο (Μπαλα)... / Γάμος-Δέσμευση-σχέση... / Εγώ Πότε θα γίνω Μάνα...; / Ο

γάμος σκοτώνει τον Έρωτα... / τσιγάρο... / δικαιώματα... - ελευθερίες... - υποχρεώσεις... / οικονομική κρίση... / αύξηση τιμών προϊόντων... / ισότητα... ίσες ευκαιρίες... δημοκρατία... / μελέτη-διάβασμα στο σπίτι... / Εργασίες για τα Χριστούγεννα-Πάσχα... / Διαγώνισμα... - Τεστ Ημέρας... / Εκδρομή...! / Εκπαιδευτική Εκδρομή / Κατάξηση... / Δουλειά... / μισθός... - αύξηση μισθού... /

- Υποθετικές Καταστάσεις...: Αν ήταν στο χέρι μου... / Αν τα ζώα μιλούσαν... / Αν ήμουν... / Αν ήμουν Θεός... / Αν έμενα μόνη μου... / Αν γυρνούσα το χρόνο πίσω...
- Αποφθέγματα-Παροιμίες-Ρητά-Φράσεις του Λαού-Γνωμικά...: Το χρήμα δε φέρνει ευτυχία... / Η ελπίδα πεθαίνει τελευταία... / Ό,τι δε σε σκοτώνει σε κάνει πιο δυνατό... / Όποιος φοβάται μήπως πέσει είναι καταδικασμένος να σέρνεται... / Η σιωπή είναι χρυσός... / Άνθρωπος Αγράμματος, ξύλο απελέκητο... / Η Ζωή είναι Ωραία...! / Άδραξε τη Μέρα...! / Τα πάντα ρει... / μηδένα προ του τέλους μακάριζε... / Ουκ εν τω πολλώ το ευ... / Καθαρός ουρανός αστραπές δε φοβάται... / Όσα δε φτάνει η αλεπού τα κάνει κρεμασράρια... / Όποιος βιάζεται σκοντάφτει... / Αγάλι Αγάλι γίνεται η αγουρίδα μέλι... / Ζήλεια-Ψώρα... / Όσα παίρνει ο άνεμος... /

3. ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Πρόκειται για μια ομιλία πάνω σ' ένα θέμα κοινού ή/και προσωπικού ενδιαφέροντος, στην οποία ο ομιλητής παίρνει μία θέση και προσπαθεί να πείσει το ακροατήριό του, είτε να υιοθετήσει την άποψή του είτε να διαμορφώσει ανάλογα τη συμπεριφορά του. Η ιδιαιτερότητά του συνίσταται στο ότι ο ομιλητής επιδιώκει να πείσει τους ακροατές του για τη θέση που υποστηρίζει και όχι απλώς να τους πληροφορήσει. Το ύφος της ομιλίας θα πρέπει να είναι αυτό του προσχεδιασμένου προφορικού λόγου, ζωντανό με επεξηγηματικό χαρακτήρα, χωρίς όμως, να γίνεται δραματικός μονόλογος. Οι ομιλητές έχουν τη δυνατότητα να αποδεχθούν ή να απορρίψουν τη θέση που τους δίνεται. Επίσης επιτρέπεται να αντιμετωπιστεί το θέμα με χιουμοριστικό ή ανάλαφρο τόνο.

Διεξαγωγή: Κάθε ομιλητής ετοιμάζει το λόγο του και στη συνέχεια τον απομνημονεύει. Στην εισαγωγή θα πρέπει να διατυπώνεται το θέμα του λόγου - μπορεί να είναι ένα γνωμικό, ένα ερώτημα, ένα χαρακτηριστικό ανέκδοτο, οτιδήποτε θα προκαλέσει το ενδιαφέρον των ακροατών-. Στο κύριο μέρος θα πρέπει να τεκμηριώνονται οι ιδέες του ομιλητή. Επιτρέπεται στους μαθητές/-τριες να περιλάβουν στο λόγο τους ιστορικά γεγονότα, παραδείγματα, γνωμικά, στατιστικά στοιχεία, πορίσματα ερευνών σε ποσοστό που να μην υπερβαίνει το 10% της ομιλίας. Κάθε ομιλητής αποφασίζει αν θα ξεκινήσει με το πιο σημαντικό, για να καταλήξει στο λιγότερο σημαντικό, ή το αντίθετο. Στο συμπέρασμα πρέπει να συνοψίζεται με σαφήνεια η θέση του ομιλητή. Το αγώνισμα διεξάγεται σε έναν προκριματικό γύρο, έναν ημιτελικό και τον τελικό γύρο.

Χρονική Διάρκεια: Ο μέγιστος χρόνος παρουσίασης της ομιλίας είναι 8 λεπτά. Ομιλίες που διαρκούν λιγότερο από 6 λεπτά ή περισσότερο από 8 λεπτά και 10 δευτερόλεπτα δεν μπορούν να βαθμολογηθούν πάνω από 5. Την ευθύνη για την τήρηση των χρόνων έχουν οι χρονομέτρες.

Αξιολόγηση

Κριτήρια αξιολόγησης του προτρεπτικού λόγου των μαθητών αποτελούν:

1. Η καταλληλότητα του θέματος: αν είναι άξιο λόγου, αν ταιριάζει με την ηλικία του ομιλητή.
2. Η οργάνωση: η ενδιαφέρουσα εισαγωγή, η συνεπής τεκμηρίωση, η λογική ακολουθία των σκέψεων με σαφείς μεταβάσεις, το περιεκτικό συμπέρασμα.
3. Το περιεχόμενο: η προσέγγιση του θέματος με έντονα προσωπικό χαρακτήρα, που πείθει και συγκινεί το ακροατήριο.
4. Η εκφορά του λόγου: η καθαρή άρθρωση, ο κατάλληλος επιτονισμός, η εκφραστική ποικιλία, η συνολική παρουσία του ομιλητή, η επαφή του με το ακροατήριο, οι κινήσεις και οι εκφράσεις του προσώπου και του σώματός του.

Τα θέματα τού Προτρεπτικού Λόγου αντλούνται από την επικαιρότητα και από την ύλη των σχολικών βιβλίων (κυρίως από τη Νεοελληνική Γλώσσα για το Γυμνάσιο και τους Θεματικούς Κύκλους για το Λύκειο).

4. ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Στο αγώνισμα τής Εκφραστικής Ανάγνωσης ο ομιλητής καλείται να αναγνώσει πεζό απόσπασμα από λογοτεχνικό βιβλίο ή δοκιμιακό κείμενο. Ο ομιλητής καλείται, ανάλογα με το είδος τού κειμένου, να αποδώσει το ύφος και το νόημά του με ζωντανό και εκφραστικό τρόπο, αξιοποιώντας τη στίξη και δίνοντας έμφαση στην καθαρή άρθρωση, την ένταση και τη χροιά τής φωνής, την έκφραση τού προσώπου και την οπτική επαφή με το κοινό. Δεν πρόκειται όμως για θεατρική ερμηνεία. Το αγώνισμα διεξάγεται σε έναν προκριματικό γύρο, έναν ημιτελικό και τον τελικό γύρο.

Είναι απαραίτητο να ονομάζονται ο τίτλος και ο/η συγγραφέας του έργου. Επιπλέον, καλό είναι να δικαιολογείται η επιλογή και στην περίπτωση του αποσπάσματος αυτό να τοποθετείται στο σύνολο του έργου. Η εισαγωγή μπορεί να ποικίλλει ως προς την έκταση και το περιεχόμενο αλλά συνεκτιμάται στην τελική αξιολόγηση της ανάγνωσης. Η εισαγωγή σκοπό έχει να προσφέρει στο ακροατήριο ό,τι είναι απαραίτητο για την κατανόηση και την απόλαυση του κειμένου.

Επιλέγονται κείμενα σύγχρονης και προγενέστερης ελληνικής λογοτεχνίας (συμπεριλαμβανομένων και των θεατρικών μονολόγων), αλλά και κείμενα από την παγκόσμια λογοτεχνία, μεταφρασμένα στα ελληνικά. Τα κείμενα μπορούν να είναι πεζά ή ποιητικά έργα, αυτοτελή ή αποσπάσματα. Στη δεύτερη όμως περίπτωση απαιτείται αυτονομία, ώστε να είναι κατανοητά και να μην αδικούν το κείμενο από όπου αντλήθηκαν.

Ο διαγωνιζόμενος αναγνώστης διαβάζει το κείμενο καθισμένος σε ένα ψηλό σκαμνί. Η ανάγνωση έχει στόχο την ερμηνεία του κειμένου με τη δημιουργία ατμόσφαιρας και όχι με την αναπαράσταση ή τη δραματοποίησή του. Πάντως, κατά την ανάγνωση επιτρέπονται αλλαγές στην προφορά, τον τόνο ή το ρυθμό και πιθανόν κάποιες κινήσεις ή εκφράσεις του προσώπου που να συμβάλλουν στην απόδοση. Επιδιώκεται η οπτική επαφή με το ακροατήριο αλλά πρέπει πάντα να διατηρείται η αίσθηση ότι ο

αναγνώστης διαβάζει, ακόμα και αν η εξοικείωσή του με το κείμενο είναι τέτοια, ώστε να μη χρειάζεται να κοιτάει συνεχώς το χαρτί του.

Η ανάγνωση του κειμένου μαζί με την εισαγωγή δεν πρέπει να ξεπερνά τα οκτώ λεπτά. Δεν υπάρχει ελάχιστο όριο διάρκειας αλλά είναι λογικό ότι ιδιαίτερα σύντομα αποσπάσματα -κάτω από πέντε λεπτά- δύσκολα μπορούν να συναγωνιστούν άλλα που εξαντλούν το χρονικό όριο. Αν η υπέρβαση του ορίου των οκτώ λεπτών οφείλεται σε διακοπές εξαιτίας αντιδράσεων του κοινού, δεν επηρεάζεται η αξιολόγηση του διαγωνιζομένου.

Αξιολόγηση

Η λογοτεχνική αξία του έργου δεν αποτελεί από μόνη της κριτήριο αξιολόγησης του διαγωνιζομένου. Οι κριτές αξιολογούν την ερμηνεία των διαγωνιζομένων και την επιτυχή απόδοση της ατμόσφαιρας

Βοηθητικά στοιχεία για την αξιολόγηση:

1. Η επιλογή του κειμένου: αυτοτέλεια, σωστή διάρκεια, δυσκολία - απαιτητικότητα, καταλληλότητα για σχολικούς αγώνες.

2. Η εισαγωγή: σαφής, επαρκής, βοηθητική.

3. Η εκφορά του λόγου: άρθρωση, ταχύτητα/ρυθμός, παύσεις, ένταση φωνής, προφορές/διάλεκτοι, απόδοση διαφορετικών φωνών του κειμένου.

4. Η σκηνική παρουσία: επαφή με ακροατήριο και κείμενο, εκφραστικότητα; θεατρική ερμηνεία σε βάρος της ανάγνωσης.

5. Συνέπεια: διαγραφή μέσω της ανάγνωσης των χαρακτήρων του έργου και βίωση των συναισθημάτων από τους ακροατές.